

ISSN: 2617-9334

ЛЮДИНА. СУСПІЛЬСТВО. ДЕРЖАВА.

НАУКОВО-ПОПУЛЯРНИЙ ЖУРНАЛ

№ 3/2023

PERSON. SOCIETY. STATE.

SCIENTIFIC AND POPULAR JOURNAL

Людина. Суспільство. Держава.: науково-популярний журнал.
Періодичне видання. – №3, 2023. – 42 с.

Person. Society. State.: Scientific and Popular Journal. - № 3, 2023. – 42 p.

У журналі зосереджена увага на осмисленні процесів, що відбуваються в сучасному суспільстві, зокрема, здійснюється аналіз сучасних політичних, правових, релігійних, культурних, соціальних, освітніх та інших процесів, а також окреслюються проблеми взаємодії громадянського суспільства і державних інститутів.

Збережено авторську редакцію. Відповідальність за грамотність, точність наведеної інформації, автентичність цитат несуть автори статей. Редакція журналу може не поділяти думки авторів.

Для широкого кола читачів: науковців, викладачів, учителів, студентів та усіх, хто цікавиться сучасними соціогуманітарними проблемами.

Редакційна колегія:

*Посвістак О.А., докторка психологічних наук, доцентка
Дем'янюк М.Б., кандидатка філологічних наук, доцентка
Заславська О.О., кандидатка політичних наук, доцентка
Козаченко С.М., кандидатка педагогічних наук, доцентка
Ювсечко Я.В., кандидат філософських наук, доцент*

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
ХМ № 823/310Р від 02.12.2016 р.

INTERNATIONAL STANDARD SERIAL NUMBER: 2617-9334
Assigned by the International Centre for the Registration of Serial Publications
(Paris, France)

© Автори статей, 2023
© Редакція журналу, 2023

ЗМІСТ

Василюк А, Посвістак О. ВІЗУАЛІЗАЦІЯ КОНТЕНТУ У ЗМІ.....	4
Литвинюк Я., Заславська О. ЄВРОПЕЙСЬКІ ЦІННОСТІ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА.....	8
Марчук В., Козаченко С. МУЗИКА ЯК ІНСТРУМЕНТ ВПЛИВУ НА БОЙОВИЙ ДУХ ВІЙСЬКОВИХ.....	15
Миколаєць Н., Посвістак О. ПРОБЛЕМА РЕЛІГІЙ У ЛІВАНІ.....	18
Притула Є., Посвістак О. ДИКРАТУРА В КИТАЇ: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ.....	20
Старосотніков Я., Заславська О. НАЦІОНАЛІЗМ ЯК СВІТОВА ІДЕЯ.....	22
Тарнопольський А. СПОРТИВНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ М'ЯКОЇ СИЛИ (НА ПРИКЛАДІ КІБЕРСПОРТУ).....	26
Українець В., Заславська О. ДЕМОКРАТІЯ: ПРОБЛЕМАТИЧНІСТЬ НАРОДОВЛАДДЯ.....	29
Чередюк П. КНР ТА США В БОРОТБІ ЗА ВПЛИВ У ІНДІЙСЬКО- ТИХООКЕАНСЬКОМУ РЕГІОНІ.....	33
Грінкевич В., Лютко Н. МІФ, РЕЛІГІЯ ТА ФІЛОСОФІЯ: СПІЛЬНЕ ТА ВІДМІННЕ...35	
Кирилова В., Лютко Н. КРИЗА СУЧАСНОЇ КУЛЬТУРИ: МІФ ЧИ РЕАЛЬНІСТЬ?.....38	
Коваль Н., Лютко Н. ФІЛОСОФСЬКІ ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЇ.....40	

ВІЗУАЛІЗАЦІЯ КОНТЕНТУ У ЗМІ

**Андрій Василюк,
Олеся Посвістак**

Актуальність дослідження особливостей методів та завдань візуалізації контенту у ЗМІ полягає в тому, що нині споживачі інформації стикаються із величезною кількістю даних щодня, і в цьому контексті важливо, щоб ЗМІ ефективно використовували методи візуалізації для надання зрозумілої та доступної інформації.

В контексті зростаючого впливу соціальних мереж, де візуальний контент є ключовим елементом взаємодії із споживачами інформації, ЗМІ відчують необхідність активно вдосконалювати методи візуалізації контенту. Від візуальних елементів на веб-сайтах до інтерактивних графіків у новинах, візуалізація стає не тільки інструментом ефективної комунікації, але й способом вирішення серед конкурентів у цифровому медіапросторі.

Таким чином, дослідження методів та завдань візуалізації контенту у ЗМІ визначається потребою в умінні відрізнити та розумінні особливостей вдосконалення способів представлення інформації та активної взаємодії із сучасною аудиторією, спрямованої на швидке та зручне сприйняття великого обсягу даних.

Мета та завдання дослідження полягає в комплексному розкритті методів та завдань візуалізації контенту у ЗМІ.

У сучасному інформаційному суспільстві, де потік даних стає все більшим і неперервним, важливо вміло презентувати інформацію для зручного сприйняття аудиторією. Одним із ефективних інструментів досягнення цієї мети є візуалізація даних у ЗМІ. Відображення інформації у вигляді графіків, діаграм, карт чи інших візуальних елементів стає не лише засобом зрозумілого представлення складної і структурованої інформації, але і потужним інструментом впливу на сприйняття та реакцію глядачів. У даному контексті важливо розглядати різні методи та функції візуалізації даних у ЗМІ, а також їхню роль у формуванні відповідального та обґрунтованого сприйняття інформації в суспільстві.

Все розмаїття видів візуалізації журналістського контенту дослідниця В. Шевченко класифікувала так: прості графічні символи (пиктограми, монограми, логотипи, емблеми, орнаменти, віньетки, заставки, декоративні елементи); малюнки (карикатури, шаржі, комікси, графічні, технічні та художні картинки); інфографіка (карти, діаграми, таблиці, графіки, дерева, матриці, плани, структури та блок-схеми); фотографії; типографіки. Коротко охарактеризуємо ці види візуального контенту.

Графічні символи-пиктограми — призначені для швидкої передачі інформації в стилізованих, абстрагованих художній манері, їх зміст зрозумілий кожному, тому в ЗМІ прийнято враховувати традиції та інтелектуальний рівень читацької аудиторії. Пиктограми посилюють характерні риси об'єкта, оскільки вони позбавлені зайвих деталей, сприймаються однозначно і швидко фіксуються в пам'яті, впізнаються при подальшому використанні в будь-якому розмірі та контексті.

Найпростіші символи у сучасних ЗМІ реалізуються у логотипі, буквицях. Композиція логотипу журналу, газети, телеканалу є максимально простою, цілісною, однорідною, лаконічною, але не примітивною. Простота проявляється у відсутності несуттєвих деталей. Графічні та декоративні символи здатні своєрідно прикрасити видання, внести функціональність до його композиції. Вони, зокрема, врівноважують текстові матеріали,

створюють завершеність композиції чи її частин, стають знаками-ідентифікаторами, сприяють орієнтації у виданні.

Різні за товщиною, кольором, накресленням лінійки та символи підкреслюють, відокремлюють або пов'язують контент, імітують природні паузи мови, роблять акцент на певних фрагментах. Графічні символи надають виданню індивідуальні риси, що застосовуються в постійних елементах: у логотипі, колонтитулах, рубрикації, обкладинці, декоративних елементах, структуризації.

Малюнки (ілюстрації) як форма візуалізації в різних формах, таких як карикатури, шаржі, комікси, графічні та художні вирази, стають все більш важливим елементом дизайну обкладинок та сторінок журналів. Випереджаючи конкретний матеріал, який їм призначено супроводжувати, ці малюнки не лише передають образне сприйняття автора, але й надають художню інтерпретацію подій, викликаючи емоційний відгук у читача. Функції малюнків у представленні змісту у авторському баченні ситуації: значну роль грає емоційність зображення. Таким видам малюнків, як шарж, карикатура, властиве спотворення реальності у вигляді перебільшення певних рис чи характеристик, позбавлення всього несуттєвого, висвітлення лише сутності події. Ще з більшою точністю та конкретністю розкривають зміст, структуру об'єкта, схему конструкції, технічні малюнки.

Існує помилкова ідентифікація *інфографіки* з візуалізацією, проте важливо розрізняти їх, оскільки інфографіка є лише одним з аспектів візуалізації. Інфографіка використовується для представлення даних у вигляді статистичних графіків, карт, діаграм, схем та таблиць, тоді як візуалізація даних пропонує візуальні інструменти, що дозволяють аудиторії вивчати та аналізувати набори даних. Іншими словами, якщо інфографіка передає інформацію, спрямовану на комунікаторів, то візуалізація сприяє формуванню власного уявлення читачами щодо проблеми. Факти і дані можуть бути реципієнтам як у вигляді демонстрації (інфографіка), так і дослідження (візуалізація). Деякі теми досить наочні, добре структуровані, що легко перетворює їх на інфографіку: наприклад, тривала подія з фіксованими проміжними епізодами – вибори президента, спортивні досягнення, курс валюти, міграція птахів та ін. Інфографіка не здатна продемонструвати взаємозв'язки, пояснити особливості – візуалізація ж розглядає ситуацію комплексно.

Основною метою інфографіки є покращення сприйняття інформації, наочність складної об'ємної інформації, аналіз тенденцій та процесів, оскільки вона передає повідомлення цікавіше та компактніше, ніж текст. Інфографіка акумулює великі обсяги фактів, візуальними образами позначає події у часі та просторі, демонструє динаміку. Їй притаманні наочність, конкретність, самостійний зміст, що не повторює текст, аналітичність, схематичність, практичність. Відповідно, основні види інфографіки зводяться до таких: статистичні графіки, діаграми, часові шкали; карти, плани; таблиці, матриці; пояснювальні, структурні схеми, сіті, дерева, блок-схеми; візуальні асоціативні образи.

Фотографія є необхідною та важливою складовою будь-якого періодичного видання. Це засіб для сприйняття та тлумачення реальності, який передає настрій та атмосферу події. Фотографія привертає увагу до матеріалу, дозволяє детально розглядати найдрібніші елементи та відчувати себе учасником події, створюючи власне враження від неї. З часом кожна фотографія перетворюється в документ, що зафіксує факт і робить його часткою історії. Сутність фотографії, на думку Л. Малес, «зумовлена соціальною даністю, реальністю та режисурою» і характеризується високим рівнем документалізму та інформативності, її мета – наочність. На думку М. Маклюєна, фотографія з візуальної точки зору має «високу

визначеність», на протигагу коміксу з «низькою визначеністю» через те, що він дає мало візуальної інформації. Це означає, що фотографія дає багато знань, не залишає читачеві простору для власних суджень.

Карикатура розрахована на читача, який розуміє, про що йдеться, і по суті не несе нової інформації, а лише її емоційне забарвлення. З художньої погляду карикатура вважається вдалою, якщо перебільшує як форму, і зміст; з політичної та публіцистичної – карикатура найбільш цінна, коли перебільшення викриває суть проблеми. Комікс, незважаючи на назву, не є гумористичним зображенням, це історія в картинках на певну тему: торгівля людей, порятунок диких тварин, поле космічного корабля, футбольний матч. Майстер коміксу У. Ейснер називав його «послідовним мистецтвом», оскільки кілька картинок, взятих окремо, так і залишаються картинками. Лише ставши частиною послідовності (навіть із 2-3 зображень), вони трансформуються в мистецтво коміксу, візуальне оповідання певного стилю, теми зі своїми особливостями.

Як візуальна форма, фотографія дає попереднє уявлення про подію: перед тим, як читач ознайомиться з ним із тексту, фотограф «пропонує читачеві побачити новину його очима». Фотографія оперує візуальними акцентами: вираз обличчя, очі, руки у портреті; незвичні ракурси, емоційність природних явищ у пейзажі; вчинки, почуття, емоції, особливості характеру та поведінки людини у жанрових знімках; зосередження на фрагментах фотографії, розвиток сюжету, деталізація чи, навпаки, загальний вигляд місця події, панорама; композиція кількох об'єктів, що становлять суть матеріалу. Наприклад, портрет може бути репортажним, а може бути студійним, і його роль у виданні сприйняття читачем відрізняється, хоча об'єкт зйомки може бути однаковим.

Друкований текст представляє собою візуальну інформацію, в якій значення слів несе сенс, а шрифтове оформлення передає настрій, підсилює або послаблює значення, визначає яскравість, гучність, інтонацію і так далі. Графіка шрифту виступає як символ із власним смислом. Наприклад, рукописне написання свідчить про намагання виражати дружбу та наближеність до читача, сприяє виникненню довіри. Такий прийом часто використовується в листуванні з читачем, авторських підписах, примітках, а також на дитячих сторінках. Головна функція шрифту – інформаційна, тому його оформлення, візуальні характеристики спрямовані на оптимальне сприйняття, посилення значення, організацію та впорядкування інформації, виділення окремих блоків або елементів видання шрифтовими та нешрифтовими способами. Більшість читачів у текстовому блоці не помічають відмінностей між шрифтами, їх цікавить лише інформація, надрукована цими шрифтами, проте комфортність читання та зручність пошуку потрібного матеріалу підсвідомо висуваються як вимоги читача до тексту. При дрібному кеглі чи нечитабельній гарнітурі зникає бажання читати навіть потрібну інформацію.

Загалом, головна відмінність візуалізації від звичайного зображення у ЗМІ у тому, що вона стає повноцінним носієм інформації, повідомляє про подію аналогічно до тексту.

Таким чином, зображення є не тільки елементом зовнішньої форми видання, але його змістом. Завдяки наочності візуальний образ впливає на читача, при поєднанні з текстом зображення конкретизує, посилює зміст, спрямовує у потрібному напрямі, наочно коментує чи надає певний відтінок. Характер відображення впливає на сприйняття, привертає увагу, змістовне наповнення забезпечує потреба у інформації.

Отже, візуалізація інформації у ЗМІ використовується для ефективного подання даних та зрозумілого сприйняття інформації читачами або глядачами. Ми проаналізували *методи візуалізації, які активно використовуються у засобах масової інформації в реальному часі*:

- графіки та діаграми – стовпчасті та лінійні графіки, які використовуються для відображення тенденцій і змін у часі; кругові діаграми, які підходять для відображення частки кожної складової в цілому;

- картографія – карти, що дозволяють візуалізувати географічні зміни та розподіл певних явищ;

- інфографіка – інфографічні постери та графічні історії (комбінація тексту та графіки для найкращого розуміння складної інформації);

- таблиці та гістограми, де таблиці використовуються для систематизації великої кількості даних, гістограми – відображають розподіл даних за різними категоріями;

- анімація та інтерактивні елементи де анімація даних – це зручний спосіб показати зміни в часі, інтерактивні графіки дозволяють користувачам взаємодіяти з даними та отримувати додаткову інформацію;

- Word clouds (хмари слів) – це візуальний засіб представлення інформації, де слова, що вказують на частоту їх вживання в тексті, представлені графічно, і частіше зустрічаються слова відображаються більшими та виділяються кольорами. Вони створюються за допомогою спеціальних програм чи онлайн-інструментів та використовуються для відображення найбільш часто вживаних слів або термінів;

- теплові карти – це графічний спосіб візуалізації даних, де інтенсивність кольорів визначає рівень концентрації чи значення певного параметра на певній площі. Такий метод візуалізації часто використовується для представлення географічних даних, але може також використовуватися для інших типів інформації;

- схеми та фловчарти є графічними представленнями процесів, проектів або систем. Вони використовуються для відображення послідовності подій або зв'язків між різними частинами системи;

- рухомі графіки – це графічні зображення чи візуальні ефекти, які створюють враження руху або динамічної активності. Це може включати анімації, відео, чи інші елементи, які рухаються чи змінюють свій стан з часом.

Візуалізація контенту у ЗМІ виконує ряд важливих *функцій*, сприяючи зрозумілому та привабливому сприйняттю інформації читачами або глядачами. Нижче наведено основні функції візуалізації контенту у ЗМІ:

- покращення розуміння, оскільки візуалізація надає чітке та ілюстративне відображення складних даних, що полегшує їх розуміння читачами та глядачами;

- залучення уваги, де використання графіків, діаграм, фотографій та інших візуальних елементів допомагає залучити увагу аудиторії та зробити контент більш привабливим;

- підкреслення головних повідомлень, де візуальні елементи допомагають виділити ключові аспекти та повідомлення, підкреслюючи їх важливість для читачів або глядачів.

- глибше занурення у тему, де візуалізація може надавати додатковий контекст та глибину розуміння теми, дозволяючи аудиторії краще вникнути в представлену інформацію;

- інтерактивність та участь, де інтерактивні графіки та візуальні інструменти створюють можливості для участі аудиторії, дозволяючи їм взаємодіяти з інформацією та вивчати її більш детально;

- географічне відображення, де карти та інші географічні візуальні елементи допомагають відображати глобальні зміни та розподіл явищ на карті, що особливо важливо для глобальних новин;

- ефективне передавання інформації, де візуалізація може бути ефективним засобом передачі інформації в тих випадках, коли текстовий опис може бути менш ефективним;

- візуальні елементи можуть викликати емоційний відгук, допомагаючи створити більш сильний зв'язок аудиторії з представленою інформацією;

- візуальні стимули можуть підвищити запам'ятовування інформації, оскільки вони активізують різні частини мозку.

Отже, візуалізація контенту вказує на процес представлення інформації та контенту в медіа за допомогою візуальних засобів, таких як фотографії, графіка, відео, анімація, ілюстрації та інші зображення. Візуалізація контенту допомагає зробити інформацію більш доступною, зрозумілою та привабливою для аудиторії. Вона може включати в себе вибір візуальних елементів, їх розташування та структуру на сторінці або екрані, а також використання кольорів, шрифтів та інших дизайнерських елементів.

Методи, такі як інфографіка, графіки та діаграми, зображення, хмари слів, теплові карти, схеми та фловчарти, рухомі графіки та інші, допомагають створювати насичені та легко сприйнятні зображення – активно привертають увагу читачів. Візуалізація контенту у ЗМІ виконує ряд важливих функцій, таких, як покращення розуміння контенту, залучення уваги, підкреслення головних повідомлень, глибше занурення у тему, інтерактивність та участь у події, географічне відображення локації події, ефективне передавання інформації. До того ж візуальні стимули можуть підвищити запам'ятовування інформації, оскільки вони активізують різні частини мозку.

Дослідження теми має значущий потенціал для розширення розуміння та вдосконалення практик в області інформаційного представлення. Дослідження може спрямовуватися на вивчення того, як візуальні елементи впливають на сприйняття інформації глядачами. Це включає вивчення ефективності різних видів графіків, діаграм та інших візуальних засобів для конкретних типів інформації. Ці перспективи можуть сприяти не лише розвитку теоретичних знань в галузі візуалізації контенту у ЗМІ, але й впровадженню практичних рекомендацій для вдосконалення комунікації та взаємодії з аудиторією.

ЄВРОПЕЙСЬКІ ЦІННОСТІ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Ярослава Литвинюк,

Ольга Заславська

Євроінтеграція – цивілізаційний вибір України, одна з ключових вимог Революції гідності. У системі зовнішньополітичних пріоритетів України вона посідає особливе місце. Європейський вибір України відкриває нові перспективи співробітництва з розвинутими державами світу, відкриває можливості економічного розвитку, зміцнення позицій України у світовій системі міжнародних відносин. Це – найкращий спосіб реалізації національних інтересів. Для України європейська інтеграція – це шлях подолання технологічної відсталості, модернізації економіки, залучення іноземних інвестицій і новітніх технологій,

підвищення конкурентоспроможності українського товаровиробника, вихід на світові ринки. Також Україна орієнтована на діючу в провідних європейських країнах модель соціально-економічного розвитку. [Ковальова О.О. Стратегії євроінтеграції: як реалізувати європейський вибір України: Монографія.-К.: Ін-т держави і права ім.. В.М. Корецького НАН України, 2003.-340 с.]

Європа постає не стільки географічним поняттям, скільки ціннісним, бо європейські цінності складають основні підвалини ліберально-демократичних інститутів західноєвропейського простору, кордони якого не обмежуються географічними ознаками приналежності країн до європейської частини світу. Європейські цінності втілені та втілюються і в Америці, і в Азії, і в Австралії. Європа дала людству світську філософію, християнство в якості світової релігії, релігійну терпимість, толерантність до переконань інших людей та інших цінностей. Цінності є ядром культури кожного народу, нації, суспільства. Г.Хофштеде, сучасний дослідник цінностей, переконаний, що цінності знаходяться на найглибшому рівні серед важелів прийняття рішень, бо саме вони визначають ідеологічні переконання індивідів та мотивацію їх вчинків. Саме до цінностей, на думку відомого американського соціолога Т.Парсонса, звертаються люди для остаточного обґрунтування своїх дій. Цінності виходять за межі конкретних ситуацій (що можуть вирішуватися індивідом під впливом інтересів і переконань), бо визначають головні цілі й сенс життя, тому вони найяскравіше проявляються в кризові моменти для індивіда або соціуму.

Стрижнем європейських цінностей виступають ліберальні фундаментальні права та свободи людини, демократичні принципи державного устрою, а також правова і соціальна держава. Будучи поєднанням ліберальних та демократичних ідей, європейські цінності позначаються як «ліберально-демократичні». Саме останні постали в якості принципів функціонування державних і політичних інститутів сучасних європейських країн та Європейського Союзу.

Події останніх років підтвердили безальтернативність європейського вибору України. І в цьому сенсі Європа розуміється не тільки як географічний простір, але, перш за все, як ціннісний.

Ціннісний вибір українського суспільства завжди супроводжувався гострою дискусією всередині країни. Разом з тим, українці продемонстрували, що готові боротись та йти до кінця у боротьбі за власні переконання.

У той же час, дуже часто уявлення українців про європейські цінності містить стереотипи, хибні переконання, що були сформовані пропагандою і маніпуляцією з боку тих чи інших політичних сил чи під впливом зовнішніх чинників.

Український народ завжди був органічною складовою європейської спільноти не тільки з огляду на своє географічне розташування, а й завдяки особливостям культури, тісним взаємозв'язкам зі східноєвропейськими країнами. Європейська історія – це історія війн, перемог, технічних досягнень, але передусім – це історія народження ідей, цінностей та значних культурних надбань. В основі економічного та соціального процвітання Європи лежить перш за все цивілізація та культура. Саме в Європі були закладені основи сучасного державництва, громадянського суспільства, ефективної ринкової економіки, системи соціальної справедливості.

Розгляд чотирьох поколінь європейських прав і свобод людини дозволяє нам виокремити і визначити ті базові європейські цінності, які є підвалинами європейських прав і свобод та європейських політичних інститутів.

Свобода. Ми вже зазначали, що права індивіда в європейському просторі розглядаються одночасно як свободи. Так, право на свої переконання є свободою совісті, а право на власність є свободою розпоряджатися законно набутою власністю, право на працю одночасно передбачає вільний доступ до робочих місць, безкоштовних центрів зайнятості тощо, а право на збереження культурної самобутності передбачає вільний вибір мови навчання, культурної ідентичності та релігійних переконань. Це означає, що саме індивідуальна свобода поціновується в ліберально- демократичних суспільствах як базова цінність. Європейське право надає пріоритет правам і свободам індивіда над державою. Остання не може нав'язувати індивіду цілі та цінності його життя, вона тільки має захищати фундаментальні права і свободи громадян, створюючи необхідні правові норми та інститути для їх реалізації. Ця сфера окреслюється фундаментальними правами і свободами, а саме: правом на життя, правом на приватну власність і правом на свої переконання. Індивід сам вільний розпоряджатися своїм життям, своєю законною власністю та визначати цінності, сенси свого життя. Ані держава, ані інші люди не можуть позбавити (відчужити) ці права і свободи людини.

Свобода визначати цілі і цінності свого життя, свобода розпоряджатися своїм життям і власністю передбачає відповідальність індивіда за свій вибір. На відміну від авторитарних чи тоталітарних режимів, де відповідальність людей тримається на страху покарання та для яких характерне покладання відповідальності за реалізацію не тільки суспільних, але й індивідуальних потреб й інтересів на державу, правлячу партію або вождя, відповідальність у ліберально-демократичних суспільствах є зворотнім боком особистої свободи вибору. По-суті, в європейській культурі свідомий вибір стає основою всіх суспільних цінностей. Лише вибір (професії, місця проживання, мови навчання, культурної ідентичності, цілі і сенсу свого життя), а не походження людини (етнічне, сімейне, соціальне, культурно-мовне) може стати підґрунтям свободи. Це не означає, що цим заперечується існування націй та етнічних груп, різних культур і мов. Це означає право людини на вибір своєї ідентичності (тобто само визнання індивідуальності та солідарності з певною групою людей) за різними критеріями: національністю, громадянством, мовою, культурою тощо. Це означає, що ліберально-демократичні суспільства не заперечують солідарності, але сприймають її як вільний свідомий вибір самої людини, а не в якості такої, що нав'язується індивіду походженням, державною ідеологією, становим статусом тощо.

Гідність. Разом з тим, важливо зазначити, що свобода не означає абсолютної свободи самовираження будь-яким неправовим або неморальним шляхом. Іноді свободу визначати цілі та цінності свого життя розуміють як свободу від будь-якої морально вмотивованої поведінки, наприклад, у формі використання інших людей для досягнення своїх цілей або в якості демонстрації своєї індивідуальності у формі порушення суспільних норм моралі. Іноді, особливо серед підлітків, свобода асоціюється із несхожістю на інших, еспатажністю поведінки, яка демонструє його буцімто самотійність та шокує оточуючих. Така поведінка притаманна не тільки суспільствам, які намагаються засвоїти європейські цінності, але є досить розповсюдженою і в сучасних демократичних країнах. Ч.Тейлор, відомий в світі канадський філософ, сьогодні занепокоєний ситуацією, коли людина в західноєвропейських суспільствах обирає неморальні цінності в якості цілей свого життя. Він намагається

пояснити, що автентичним, тобто істинним, ідеалом ліберально-демократичного суспільства є не свобода самовираження ціною втрати моральних орієнтирів життя, а, насамперед, свобода в свій спосіб бути людиною. Бути людиною означає саме бути моральною, тобто враховувати в своїх вчинках інтереси та цінності інших людей і поважати їх гідність [14].

Ця базова європейська цінність означає повагу до кожного індивіда, визнання в ньому особистості. Переконавання, що всі люди мають гідність, означає, що всі вони в змозі свідомо обрати моральну поведінку самі, а не сліпо слідувати нав'язаним кодексам честі з боку держави або корпорацій і станів. Тому повага до людської гідності стала першим й головним розділом «Хартії фундаментальних прав ЄС», базовою цінністю ЄС. Гідність невід'ємна від рівності людей. Але рівність в ліберальному сенсі означає не однаковість людських здібностей, і не рівність доходів та соціального положення, а рівність у свободі самореалізації в якості людини. В основі європейських цінностей лежить оптимістична концепція людини, яка передбачає, що кожен індивід є гідним свободи та здатний на моральну поведінку у відносинах з іншим індивідом.

Правова держава. Свобода в європейському розумінні завжди означає одночасно рівність всіх перед законом і неможливість порушення прав і свобод інших індивідів. Правова держава заснована на принципі, який ще визначав І.Кант – моя свобода закінчується там, де починається свобода іншого. А якщо я порушую право на життя, або на приватну власність іншої людини,

на мене чекає покарання за тими правовими нормами, які встановлюються для захисту прав і свобод всіх громадян. Така цінність як правова держава означає законослухняність всіх громадян незалежно від статусу і соціального становища. Якщо влада перевищує свої повноваження та порушує фундаментальні права людини, то в демократичних суспільствах наявність виборчої системи і критичного відношення до влади дозволяє змінити останню.

Демократія. До європейських цінностей належить також парламентська демократія, що ґрунтується на визнанні суверенності, верховенства влади народу, який через своїх представників відстоює інтереси і цінності різних соціальних груп у владі. Демократичні цінності потребували розвитку парламентаризму, створення інституту відкритих всезагальних таємних виборів. Але в ліберальній думці і політичній практиці було усвідомлено, що демократія може переродитися на диктатуру більшості, якщо її не врівноважити принципом поділу законодавчої, виконавчої та судової влади. Останній принцип означає, що ні одна з гілок влади не може перебрати на себе повноваження інших.

Громадянськість. Для всіх демократичних суспільств притаманна цінність активного громадянства (яке і названо тут громадянськістю) і громадянського суспільства. Саме через об'єднання з іншими людьми задля захисту і виборювання своїх інтересів, прав і свобод індивіди створюють громадянське суспільство і стають громадянами. В європейському просторі громадянство розуміється та розвивається не тільки в якості приналежності до певної держави (це пасивне громадянство), а й в якості активного громадянства, що передбачає участь індивіда в громадському і політичному житті. Громадянське суспільство необхідне для функціонування всіх типів демократії або у формі існування сфери конкуренції матеріальних цілей та особистих цінностей індивідів.

Толерантність. Оскільки в якості європейської цінності визнається свобода всіх індивідів як право на самовизначення цілей та цінностей життя, то базовою цінністю європейців є толерантність. Вона була завойована та імплементована у складній боротьбі через релігійні війни, соціально-класові, етнічні і міжнаціональні конфлікти. Толерантність

ліберально-демократичного гатунку не зводиться до релігійної терпимості, а передбачає повагу до будь-якого морального вибору індивідів – релігійного або світського. Толерантність передбачає не просто поступки або поблажливості до інших релігійних, гендерних або національних ознак людей, але, насамперед, визнання кожного індивіда як рівної за правами і свободами людини, тобто толерантність вимагає активної громадянської позиції стосовно захисту права кожного на свою культурну особливість.

Справедливість. як базова європейська цінність справедливість означає не просто рівність результатів праці і доходів людей, а надання рівних можливостей людям для самореалізації в будь-якій сфері суспільства. Рівність можливостей, тобто умов самореалізації громадян, забезпечується рівним доступом до освіти, культури, владних посад і політичної діяльності, праці, а вже як розпорядитися цими можливостями, залежить від кожної людини, її здібностей, наполегливості, зусиль. Правова рівність означає рівність всіх громадян перед законом, рівну міру відповідальності за однакові дії. Вимога політичної рівності означає, що нікому не може бути надано переваг у відповідальності перед законом на підставі ознак походження, мови, місця проживання, майнового або соціального стану, владної посади, расової, національної, статевої приналежності, політичних та інших переконань. Соціальна справедливість означає створення умов для користування соціальними благами (економічними ресурсами, освітою, медициною, культурними надбаннями) всім громадянам, що передбачає соціальну підтримку тих індивідів, які внаслідок незалежних від них обставин (віку, низького соціального походження, фізичного або психічного здоров'я, втрати працездатності, народження дітей тощо) не можуть забезпечити собі достойного життя.

Головний висновок, який ми можемо зробити з аналізу базових європейських цінностей, полягає в тому, що вони не існують та не впроваджуються як окремі життєві орієнтації (свобода без відповідальності, або демократія без активного громадянства), а реалізуються як цілісна система, в якій кожна базова цінність визначає і конкретизує іншу базову цінність. Імплементация головних європейських цінностей потребувала прийняття правових норм і створення інститутів, які ці норми впроваджують і контролюють. [Цінності об'єднаної Європи. Наталія Амелъченко. Лабораторія законодавчих ініціатив.-2013]

Лише населення, яке звикло до свободи, може підтримувати життя інститутів свободи», – написав німецький філософ Юрген Хабермас в статті «Громадянство і національна ідентичність». Йдеться в першу чергу про те, що будь-якого роду конституційні норми можуть стати ефективними громадськими практиками лише тоді, коли, за словами філософа, вони «утворюють єдність з мотивами і переконаннями громадян».

Розвиваючи тезу Хабермаса, слід зазначити, що в процесі державного управління потенціал і роль цінностей найчастіше справді недооцінюється. І досить даремно. Оскільки цінності – це своєрідний «сірий кардинал», який врешті-решт визначає результат створення або реформування політичних інститутів. Саме вони змістовно заповнюють інститути, визначають логіку та специфіку їх функціонування.

Розрив між формальною оболонкою реформ і їх ціннісним змістом на даний момент характеризує процес єврореформування України, який, у зв'язку з цим, набуває затяжного характеру. В результаті, створюється ситуація, яку наочно ілюструє загальновідомий принцип, який говорить: «чим більше речі змінюються, тим більше вони залишаються незмінні».

Іншими словами, «побудувати Європу в Україні» неможливо, якщо запозичувати лише формальні інститути й ігнорувати ціннісний компонент. І тут логіка досить проста. В основі демократичних інститутів лежать демократичні європейські цінності. У той час як «начинка» неопатримоніальних інститутів сучасної України – це пострадянські або традиційні цінності. Для того щоб ініційовані «єврореформи» і створені в їх результаті нові інститути не були відторгнені в якості чужорідного тіла, необхідно цілеспрямовано і ґрунтовно працювати з цінностями.

Результати останнього дослідження цінностей у світі, проведеного Асоціацією Всесвітнього Огляду Цінностей протягом 2010-2014 рр., демонструють, що більшість держав, які входять до складу Європейського Союзу (так зване «ядро ЄС»), мають максимальні показники наявності постматеріалістичних цінностей. При цьому, така ситуація характерна як для країн протестантської, так і для держав католицької Європи. Що, звичайно, цілком підтверджує зв'язок постматеріалістичних цінностей, перш за все, з ефективною економікою держав.

У даній взаємозалежності цілком очевидна також їх симетрична обумовлююча роль: постматеріалістичні цінності зміцнюють відкритий ринок, забезпечуючи подальший розвиток первісно «промислових» європейських цінностей, в першу чергу, за рахунок розширення простору свободи, толерантності та інклюзивності.

Таким чином, європейські цінності виступають не просто етичними орієнтирами поведінки громадян. Фактично, це прагматичні принципи, основна практична значущість яких полягає, в першу чергу, у здатності підтримувати і нарощувати ефективність демократичних інститутів, створюючи тим самим привабливий «ландшафт» для залучення до «європейського буття».

У сучасній Україні значну роль відіграють неформальні (так звані «неопатримоніальні») інститути. До них відносяться, зокрема, політичні партії-субститути, які створюються для реалізації інтересів окремих бізнес-груп або впливових політичних гравців, але не виборців, парламент в ролі закритого клубу, «неправосудна» судова система тощо. Саме подібні неформальні інститути наповнюють формальну (фасадну) демократичну оболонку держави і деформують її сутність.

В основі підтримки стійкості неформальних інститутів, починаючи з моменту виникнення Української держави, лежать традиційні цінності, характерні, у тому числі, і для радянської епохи. Проте, за роки незалежності українському суспільству вдалося частково трансформувати традиційні пострадянські цінності, набуваючи і розвиваючи модерний (а також постматеріалістичний) ціннісний компонент. Важливу роль в цьому зіграли революційні події 2004 і 2014 років.

Якщо проаналізувати місце України на культурній карті світу згідно з результатами Всесвітнього огляду цінностей, проведеного протягом , на перший погляд, очевидний дуже сильний компонент традиційних і матеріалістичних цінностей (прагнення до «виживання»). Що пов'язано, в першу чергу, з нестабільною економічною ситуацією .

Однак, дослідження також демонструє і досить високий рівень секулярно-раціональних, постматеріалістичних цінностей, характерних для сучасної Європи – раціональність поведінки, відсутність соціального конформізму, прагнення відстоювати і захищати власні права, недискримінація та терпимість.

У цьому сенсі запущений процес єврореформування України можна порівняти з тим, що східноєвропейські соціологи назвали «побудовою капіталізму без капіталістів» (стосовно

Угорщини, Чехії, Польщі). А саме – перехід від соціалістичної економіки до ринкових механізмів в умовах фактичної відсутності класу приватних власників. Іншими словами, ініційовані радикальні зміни в посткомуністичних країнах Центральної Європи теж певним чином суперечили стійкій «логіці буття» більшості населення, не відповідали сформованим інституційним правилам гри. При цьому були відсутні навіть основні «носії» капіталістичних цінностей.

Аналізуючи Україну в цьому ключі, можна провести, як мінімум, дві паралелі. По-перше, спроби демократичної «реанімації» політичних інститутів (за допомогою судової, адміністративної реформ, децентралізації тощо) здійснюються в умовах очевидного дефіциту європейських цінностей, які складають сутність демократичних інститутів.

По-друге, в країнах Центральної Європи активну роль в побудові капіталізму зіграла технократична інтелігенція – альтернативний носій капіталістичних, ринкових цінностей. Українські інтелектуали на даний момент також виступають основним «драйвером» політичного просування модерних (європейських) цінностей, які покликані стати внутрішнім наповненням запозичених демократичних інститутів. Є сенс також у тому, аби говорити і про роль інтелектуалів в поступовій модернізації всього українського суспільства за рахунок «виращування» в ньому запиту на формування ефективних демократичних інститутів.

З іншого боку, Революція Гідності, підкріплена «протверезною» і мобілізуючою ситуацією збройного протистояння на Донбасі, а згодом широкомасштабним вторгненням РФ на територію нашої держави, ініціювала значну ціннісну трансформацію українського суспільства, задавши вектор формування пріоритетів розвитку (постматеріалізму). На даний момент подібна трансформація має переривчастий і нестійкий характер. Хоча, в перспективі цінності розвитку, які формуються поступово, дозволять українському L

Таким чином, станом на сьогодні в українському суспільстві превалюють традиційні цінності виживання. Цінності розвитку формуються непослідовно і «вимушено» під впливом тиску інтелігенції та громадянського суспільства, а також в умовах збройного протистояння російській військовій агресії. У зв'язку з цим, демократичні цінності не мають сталого характеру і, що найбільш важливо, – суспільного консенсусу з приводу їх «необхідності». Зберігається патрон-клієнтська логіка управління державою. Оскільки це традиційні складові звичної логіки життя в системі пострадянських координат. Цінності мають значення, а для побудови сучасної держави їх значення фундаментально.

Висновки та рекомендації

1. Цінності лежать в підґрунті соціально-політичного розвитку. Більш того, цінності безпосередньо складають зміст політичних інститутів, визначаючи тим самим їх мету і логіку функціонування, життєздатність і ефективність. Іншими словами, прийнятий закон (наприклад, антикорупційний) буде виконуватися лише в тих умовах, коли більшість громадян буде бачити в ньому необхідність. Жодна з норм не буде повноцінно діяти, якщо вона не відповідає розумінню справедливості основної частини населення.

Відповідно, ціннісний компонент може виступати як каталізатором суспільних змін, так і здійснювати їм протидію, у разі, коли ініційовані перетворення дисонують зі стійкими ціннісними принципами.

Виходячи з подібного практичного розуміння, європейські цінності важливо розглядати не просто з точки зору етичних орієнтирів поведінки громадян. В першу чергу, європейські цінності – це прагматичні принципи, одна з головних функцій яких полягає в здатності

підтримувати і нарощувати ефективність демократичних інститутів. Відповідно, без формування європейських цінностей побудова демократичних інститутів неможлива.

2. Поточний процес єврореформування в Україні відбувається в умовах очевидного дефіциту європейських цінностей, що дозволяє проводити аналогії з так званим процесом «побудови капіталізму без капіталістів».

Тим не менш, має місце нестійка і переривчаста ціннісна трансформація, в результаті якої формуються елементи демократичних цінностей. Цінності українського суспільства, які поступово модернізуються, мають потенціал змінити («виправити») сутність існуючих політичних інститутів, наповнити їх демократичним змістом.

Неконфліктність українських цінностей з постматеріалістичними європейськими цінностями створюють додаткову основу для порівняно швидкої трансформації перших, «корекції» консервативного традиційного компонента.

3. Незважаючи на те, що природним шляхом цінності трансформуються в досить довгостроковій перспективі, все ж ціннісний компонент – дуже пластичний. Саме тому в процесі реформування політичних інститутів ціннісна складова вимагає найбільш предметної уваги й опрацювання.

По-перше, формальне створення оболонки нових інститутів без належного ціннісного наповнення не буде сприяти ефективності реформ. По-друге, з цінностями слід працювати в якості окремого напрямку реформування, зокрема, в рамках освітньої, культурної та інформаційної політик.

4. Пріоритетом у процесі модернізації українських цінностей повинен стати перехід від патерналістської політичної культури до партисипаторної культури участі, яка передбачає активну участь експертної та громадської спільноти в обговоренні і прийнятті політичних рішень, створення системи громадських взаємин на основі принципів відкритого доступу, прозорості та підзвітності.

5. Особливе значення в контексті завдань трансформації пострадянських цінностей українського суспільства набуває інститут громадянської освіти – як інструмент, що здатен сформувати демократичний ціннісний фундамент для ефективного реформування політичних інститутів.

МУЗИКА ЯК ІНСТРУМЕНТ ВПЛИВУ НА БОЙОВИЙ ДУХ ВІЙСЬКОВИХ

**Владислав Марчук,
Світлана Козаченко**

Музика є величезною та потужною зброєю. Із покоління в покоління українці визначаються як одна із найбільш співочих націй у світі. Саме військова музика здатна вести у бій, піднімати мотивацію, бойовий дух, патріотизм, збуджувати кров та налаштовувати на перемогу, але разом з тим, вона ще здатна заспокоювати, надихати, лікувати та покращувати настрої бійців.

Головний період в історії української військової музики припадає на епоху козацтва, оскільки саме тоді козацькі мелодії впливали на психологічний та емоційний стан воїнів, підвищуючи бойовий дух, який був надзвичайно важливим для досягнення перемоги у жорстоких та кривавих битвах.

Козаки вважалися сміливі та суворі воїни, які були загартовані в боях і морських походах любили співати і слухати музику. На відпочинку козаки співали журливі пісні, які були пов'язані із рідним домом, розлукою з батьками та коханою, оплакування вбитого козака на полі бою і т. д. Під час бойових походів та військових урочистостей, вони співали виключно підбадьорюючі козацькі марші, які дійшли до наших часів, серед них «Ой на горі та й женці жнуть» «Їхав козак за Дунай», або «Їхав, їхав козак містом».

Мотивація та бойовий дух підіймалися саме перед битвою, адже ключові слова у текстах були про справедливість, свободу та відданість, що у свою чергу вбудовувалися у почуття патріотизму та героїзму для необхідності перемоги у битві. Зазвичай козаки співали колективно і на весь голос, що створювало атмосферу єдності та солідарності, а також щоб визвати в собі внутрішню агресію на свого ворога.

Ключову роль у співах відігравав голос. Він якраз служив засобом передачі національного духу, рішучості та вираження глибоких почуттів. Голос був постійно героїчним, напруженим, енергійним і суворим, щоб підкреслити важливість подій. Деякі пісні мали високі ноти, особливо ті, які виконувалися під час різних обрядів та воєнних подій.

Упродовж тривалого часу Україна перебувала під анексією різних імперій. Внаслідок цього, в країні не було власної армії і це означало, що розвиток військової музики також був відсутній. Зміни відбулися лише на початку ХХ століття, під час боротьби за незалежність України.

Розвиток військової музики почався після створення українського національного бойового підрозділу Українських січових стрільців. Саме вони співали національно-патріотичні пісні у яких ключові слова були про вигнання московської навали, визволення України та появи її незалежності. Одна із популярних пісень, яка почала поширюватись навіть в наші часи – це гімн Січових Стрільців – «Ой у лузі червона калина».

На відмінну від енергійних козацьких пісень, які мали на меті підвищення бойового духу перед битвою, мелодії Січових Стрільців слугували скоріше як символ об'єднання і національної гордості, а також як засіб для відпочинку перед стресовими подіями, ніж для підняття мотивації та бойового духу. Оскільки патріотизм та мотивація підіймалася через пам'ять про те, за що вони борються, тобто за звільнення своєї землі, свободу та незалежність України.

Найбільший вплив військової музики на свідомість та підняття бойового духу було здійснено під час Другої світової війни. Радянські військові пісні, під час війни були фактично як бойовий вигук для всього СРСР.

З появою радіо та кіно, які стали важливим засобом розповсюдження інформації на велику відстань, військова музика розпочала поширюватись як на фронті, так і в тилу. Саме завдяки радію, яке транслювало пісні, відбувалось згуртування та підтримка національного духу. Військова музика, яка впливала на бойовий дух радянської армії, поділялися на два типи: героїчні військові пісні та військові марші.

Героїчні військові пісні були призначені для підняття настрою та допомозі в переживаних труднощах війни, а також вона створювала атмосферу співчуття, єднання, боротьби, незламності військових. Ключову роль в даних піснях відігравав текст, адже саме в ньому відображались почуття підтримування єднання народу та висвітлювання духовних цінностей. Виконавці старались передати емоційність та духовну силу через виразний спів, щоб підняти бойовий дух. Найпопулярніші серед них: «Красная армия всех сильнее»,

«Священная война», «Катюша», «Три танкиста», «Смуглянка», «День победы», «22 июня ровно 4 часа» і багато інших.

Військові марші створенні для мотивації, непохитної віри в перемогу, вони висвітлювали героїчні подвиги та патріотизм. Завдяки їхній енергійності, чіткому ритму та спрямованості на конкретні роди військ, такі марші, як «Прощание славянки», «Марш танкистов», «Марш артиллеристов» та «Марш авиаторов», стали необхідною частиною воєнної культури. Отже музика виступала як ефективний засіб для формування рішучості до перемоги не тільки серед цивільного населення, але й серед військових. У період війни музика стала надпотужним інструментом у сфері інформаційної та моральної боротьби.

Щодо української військової музики під час Другої світової війни, то вона була піддана сильному впливу цензури та ідеологічного контролю радянської влади. Різноманітні пісні та марші служили інструментом формування певного іміджу та морального духу, які піддавались сталінської ідеології та мали служити цілям радянської пропаганди. Але військово-політичного формування «Українська повстанська армія», яке воювало за створення Незалежної української держави створювало свої патріотичні пісні та марші.

Ключову роль у піднятті бойового духу українських військових пісень УПА, відігравав саме текст. Оскільки в більшості піснях йшлося про відродження та повстання України та її мови. Пісні були як засіб про утвердження національної ідентичності, вони створювали почуття єдності серед бійців та спільноти, що підтримувала їх.

Це означало, що під час слухання пісень, бійці УПА пам'ятали за що вони віддають своє життя та надію і тим самим підіймалась мотивація та бойовий дух. Також важливу роль військових пісень відігравав психологічний вплив, тобто допомагаючи заспокоїтись, або навпаки, підіймати настрій у важких моментах. Найпопулярніші серед пісень були: «Лента за лентою», «В сорок другим році», «Ой чути чути» і також «Зродились ми великої години», остання з яких у 2018 році отримала статус офіційного маршу Збройних сил України.

Вплив військової музики на бойовий дух, після початку повномасштабного вторгнення звісно змінився, порівнюючи з попередніми періодами.

Кардинальна зміна відбулася саме в стилістичному напрямку впливу музики, адже з появою різноманітних жанрів та сучасних електронних технологій, інтерпретація музичного тексту і мелодії стала різноманітною, а також вплив музики на мотивацію тепер спрямовується в більшості індивідуально ніж колективно.

До прикладу: результати опитування серед членів Національної гвардії України у віці від 19 до 28 років показали, що 70% віддають перевагу «Року», «Дипхаусу», «Чилауту» або «Джазу», тоді як всього 7% обирають класичну музику.

Також незначна зміна відбулася у методологічному контексті порівнюючи з Українськими січовими стрільцями або Українською повстанською армією. Інакше кажучи українська військова музика впливає в більшості на психологічний та емоційний стан бійця, а не стає бойовим вигуком перед черговою битвою як під час Другої світової війни. Тобто сучасні різноманітні пісні орієнтуються на більш оптимістичні хіти, які підвищують настрій, допомагаючи подолати стрес, страх і зміцнюють стійкість в екстремальних ситуаціях.

Єдина річ, яка залишається незмінною – це контекст і суть української музики. Оскільки як під час російсько-української війни так і у всіх попередніх періодах, українські бійці боролися та борються за визволення своєї землі, рідної мову, культурні і традиційні цінності, свободу та незалежність України. І тому дуже багато пісень не тільки збереглися, а

й набули величезної популярності у наш час, серед них: «Ой у лузі червона калина», «Їхали козаки», «Смуглянка», «Гей соколи», «Зродились ми великої години», «Запорізький марш».

Проведений аналіз наводить на думку про те, що військова музика з покоління в покоління була надпотужним інструментом впливу на бойовий дух українських військових. Завдяки їй підіймається героїзм та мотивація вести боротьбу і пам'ятати, за що саме боротися. Крім цього вплив на бойовий дух з часом змінювався у стилі та методи. Тобто, якщо ключовим засобом впливу на бойовий дух для Козацької доби вважається голос та мелодія, то вже у наш час найголовніше для військових є зниження стресу, покращення настрою, підвищення морального духу та вплив на боєздатність.

ПРОБЛЕМА РЕЛІГІЙ У ЛІВАНІ

**Назарій Миколаєць,
Олеся Посвістак**

Ліван маленька країна на ближньому сході яка відома своєю різноманітністю культур, етнічних груп і релігій. Історія релігійного розмаїття Лівану відзначається впливом різних конфесій та релігійних спільнот, які співіснують та постійно конфліктують в цьому регіоні.

Історія релігійного розмаїття Лівану починається ще в давньофенікійські часи, коли на цих землях мешкали фенікійці. Фенікійці вірили в різних богів, славились своєю торгівлею та завойовництвом, саме фінікійці заснували державу Карфаген яка в свої часи була основним супротивником величної римської імперії.

Християнство в Лівані;

Християнство грає значущу роль в релігійному та культурному контексті Лівану. Ця країна володіє довгою історією християнського впливу, і християнська громада складає велику частину населення. Християнська громада та сім'ї мають надзвичайно великий вплив на політичну ситуацію в країні.

Основні християнські групи в Лівані включають:

1. Мароніти є найбільшою християнською конфесією в Лівані. Вони відносяться до Католицької церкви та мають власний обряд, що походить від антиохійського обряду, але приймає авторитет папи в Римі. Мароніти є важливою політичною та релігійною силою в країні.
2. Православні християни також представлені великою кількістю в Лівані. Вони входять в склад Ортодоксальної церкви, зокрема, Православної церкви Антіохійської патріархії.
3. Греко-католици або мелкіти є групою, яка об'єднує аспекти православного обряду з підтримкою папи в Римі. Вони представляють унію між православ'ям і католицизмом.

Мусульмани.

Іслам є однією з головних релігій в Лівані, і мусульмани є значущою частиною населення. Хоча Ліван славиться своєю релігійною різноманітністю, іслам є суттєвим елементом цієї мозаїки. Мусульмани складають приблизно половину населення Лівану.

Основні релігійні групи мусульман в Лівані включають:

1. Суніти є найбільшою мусульманською конфесією в Лівані. Вони є частиною сунітського ісламу та представлені в різних соціальних і політичних групах.

2. Шиїти є другою за величиною мусульманською групою в Лівані. Вони слідуєть шиїтському ісламу та мають свої власні релігійні обряди та традиції. Шиїти в Лівані мають значний вплив в політиці та суспільстві. Рух Хезбола є організацією заснованою шиїтами.

3. Друзи – це релігійна група, яка включає елементи ісламу, християнства та деякі елементи місцевого язичництва.

Окрім цих меншин є ще представники вірменської церкви, єзидів, бахаїсти.

Дуже сильно на Ліванську політику впливає спадщина «Французького Мандату»

Саме через політику французького мандату був підписаний національний пакт (1943), який призвів до своєрідного розподілу політичного керівництва.

Згідно Національного Пакту 1943 року, президентом Лівану став мароніт, прем'єр-міністр – суніт, а спікер парламенту – шиїт. Ця конфесійна система існує й до сьогодні, хоча вона була і є джерелом багатьох міжконфесійних конфліктів.

Релігійні групи в Лівані це не просто общини людей об'єднані однією вірою, це доволі потужні політичні організації та групи впливу, через це в Лівані є низка проблем.

Політична нестабільність, яка переслідує Ліван з початку його незалежної історії через максимальну релігійну неоднорідність.

Релігійні групи змагаються за владу та вплив, що може призводити до напруг та конфліктів.

Економічні труднощі:

Економічні проблеми, зокрема фінансовий криза та висока безробітність, стали основною причиною невдоволення серед населення. Такі економічні труднощі можуть призводити до соціальних конфліктів та протестів, що часто мають конфесійні аспекти.

Регіональні Конфлікти

Вплив регіональних конфліктів на Ліван доволі сильний у 1960-1980 Фронт звільнення Палестини почав будувати там свою державу. Громадянська війна у Сирії призвела до міграції багатьох жителів на територію Лівану, особливо представників християнських меншин.

Міжконфесійна напруга

Дуже серйозною проблемою є міжконфесійна напруга

Між сунітами та шиїтами, що призводить до міжнародного впливу на державу.

Міжнародний вплив

Основний вплив на Ліван на даний момент створюють саудити та Іран, ще малий вплив має Сирія, яка підтримує там партію ССНП (сирійські радикали), та звичайно Ізраїль.

Через ці всі фактори Ліван, не дивлячись на свій економічний потенціал та ресурсну базу, є країною другорядного сорту.

Вирішення проблеми в Лівані

На мою думку, проблема в Лівані є максимально важкою, єдине рішення, яке спадає на думку, це повна реформація політичної системи країни, децентралізація та дерадикалізація всіх релігійних фундаменталістів заради спокійного та мирного діалогу в країні.

ДИКРАТУРА В КИТАЇ: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ

**Євген Притула,
Олеся Посвістак**

Китайська Народна Республіка залишається однією з небагатьох країн світу, де досі зберігається жорсткий авторитарний режим, встановлений комуністами понад 70 років тому. І хоча за часів економічних реформ та відкритості зовнішньому світу в останні десятиліття відбулася певна лібералізація економічної системи, проте політичні свободи громадян залишаються суттєво обмеженими. Розглянемо еволюцію китайського режиму в історичній ретроспективі та його сучасний стан з огляду на характерні риси авторитаризму, порушення прав людини та існуючі виклики.

На сьогодні в Китаї зберігається однопартійна політична система з домінуванням Комуністичної партії Китаю та практично повною відсутністю легальної політичної опозиції. Фактичну владу зосереджено в руках генерального секретаря ЦК КПК та голови КНР Сі Цзіньпіня, який очолює усі гілки влади. Зберігається жорсткий ідеологічний контроль з боку держави та КПК, цензура засобів масової інформації, обмеження доступу до небажаної інформації в Інтернеті за допомогою технологій слідкування та блокування ресурсів.

Тоталітарна комуністична система в Китаї розпочала формуватися у 1930-1940-х роках в регіонах, підконтрольних комуністам під час громадянської війни. Остаточне встановлення однопартійної диктатури КПК відбулося у 1949 році після перемоги комуністичних військ на чолі з Мао Цзедунем у багаторічній громадянській війні та проголошення Китайської Народної Республіки. Так розпочався період правління КПК, що триває донині.

Режим Мао Цзедуна у 1949-1976 роках характеризувався запровадженням жорсткої командно-адміністративної економічної системи за радянським зразком з тотальним контролем держави над усіма сферами життя. Було націоналізовано промислові підприємства та здійснено суцільну колективізацію сільського господарства. Також для цього періоду були властиві масові політичні репресії проти інакомислячих та політичних опонентів режиму, ідеологічні «чистки», обмеження громадських свобод, відсутність незалежної судової системи, тотальний ідеологічний та поліцейський контроль, культ особи Мао Цзедуна.

Після смерті Мао Цзедуна у 1976 році розпочався новий етап в історії КНР, пов'язаний з реформами та частковою лібералізацією авторитарного режиму. Головним ініціатором реформ став новий лідер комуністів Ден Сяопін. Було взято курс на модернізацію економіки шляхом запозичення деяких ринкових механізмів (політика «соціалістичної ринкової економіки») та відкритості зовнішньому світу. Це дозволило досягти високих темпів економічного зростання протягом декількох десятиліть. Водночас політична система залишилася жорстко авторитарною з домінуванням компартії та обмеженням демократичних свобод.

Після приходу до влади у 2012 році нинішнього очільника КНР Сі Цзіньпіня в країні посилюються авторитарні тенденції. Сі розгорнув масштабні «антикорупційні» кампанії, в ході яких було усунуто чи репресовано його політичних опонентів. Також посилюється партійний і державний контроль над усіма сферами життя, було вжито заходів щодо посилення цензури ЗМІ та Інтернету. Фактично Сі Цзіньпін зосередив у своїх руках абсолютну владу, усунувши обмеження каденцій правління та зміцнивши особистий культ. Тому багато експертів говорять про повернення до епохи одноосібної влади, схожої на часи Мао Цзедуна.

Попри економічні здобутки, у Китаї досі спостерігаються системні порушення прав людини та основоположних свобод, що характерно для авторитарних режимів. Це стосується насамперед представників національних, релігійних та інших меншин. Зокрема системним репресіям піддаються уйгури (з метою примусової асиміляції цього народу), послідовники буддизму у Тибеті, прихильники забороненого руху Фалуньгун. Їх позбавляють волі у таборах і в'язницях, піддають ідеологічним «перевихованням» та іншим репресіям за релігійні чи політичні переконання.

Незважаючи на економічну зацікавленість Заходу у співпраці з Китаєм, все частіше лунає критика на адресу китайського режиму з боку міжнародних правозахисних організацій, окремих урядів та між урядових об'єднань щодо системних порушень прав людини. Зокрема, китайську владу закликають припинити репресії щодо релігійних та етнічних меншин, зняти обмеження на свободу слова та Інтернет, звільнити політв'язнів і правозахисників. Проте Комуністична партія Китаю ігнорує цю критику, заявляючи про "внутрішні справи" країни.

Останніми роками комуністичний режим активізував зусилля з ідеологічної обробки населення, особливо молоді, шляхом посилення пропаганди та історичного ревізіонізму. Зокрема, намагаються героїзувати історію КПК, замовчувати чи виправдовувати злочини маоїстського режиму, формувати культ особи Сі Цзіньпіна як "батька нації". Такі дії мають на меті утримати владу КПК та легітимізувати авторитарний режим в очах населення.

Однією з найбільш суперечливих політик комуністичного режиму, що матиме довгострокові наслідки, була політика жорсткого контролю народжуваності та запровадження принципу «одна сім'я — одна дитина». Запроваджена з метою стримування демографічного зростання, ця політика призвела до суттєвого старіння нації, деформації вікової структури населення, гендерного дисбалансу (перевага чоловічої статі), зниження природного приросту населення. Така ситуація створює вже зараз і створюватиме надалі все більші проблеми як економічного, так і соціально-політичного характеру для китайської влади.

Останніми роками комуністичний режим Китаю все більше зосереджує зусилля на контролі та цензурі інтернету, як одного з останніх медіа з елементами вільного обміну інформації та думок. Влада намагається максимально обмежити доступ населення до небажаної інформації через блокування зарубіжних сайтів та платформ, а також запровадження технологій масового спостереження та слідкування за активністю громадян в інтернеті.

Незважаючи на жорстку цензуру та репресії, в Китаї досі є осередки громадянського суспільства, які намагаються протистояти свавіллям влади та відстоювати права людини. Проте їх учасники регулярно зазнають переслідувань, арештів, ув'язнень. Постраждали, зокрема, такі відомі правозахисники як Лю Сяобо, Ху Цзя та багато інших.

Підсумовуючи проаналізовану інформацію, можна дійти наступних висновків. По-перше, в Китаї й досі зберігається жорсткий авторитарний режим, започаткований комуністами понад 70 років тому, який пережив певну лібералізацію в економічній сфері, але лишається диктаторським в політичному житті. По-друге, останніми роками, зі зміцненням влади Сі Цзіньпіна, спостерігається консервація та посилення авторитарних тенденцій. По-третє, в Китаї систематично порушуються права людини, насамперед етнічних та релігійних меншин. В цілому, ймовірність демократизації чи значної лібералізації політичного режиму КНР у найближчій перспективі залишається невисокою.

НАЦІОНАЛІЗМ ЯК СВІТОВА ІДЕЯ

Ярослав Старосотніков,
Ольга Заславська

Націоналізм можна вважати, безсумнівно, найуспішнішою політичною ідеологією сучасності. Він був успішно поєднаний із всіма основними політичними ідеологіями, такими як лібералізм, консерватизм, комунізм, соціалізм та фашизм, за винятком, можливо, анархізму. За своєю природою націоналізм дуже різноманітний та відрізняється від нації до нації в ключових аспектах. Історично націоналізм використовувався як для завоювання, так і для визволення, для будівництва демократії і встановлення автократії, як лівими, так і правими рухами.

У розмовному вжитку терміни "нація" та "держава" часто використовуються як синоніми, але вони вказують на дві різні політичні концепції. Держава, найвідоміша - суверенна держава, є видом політичної сутності. Нація - це соціальна група, що складається з осіб, які вважають себе пов'язаними одне з одним. Як сказав ірландський політолог Бенедикт Андерсон, нація – це уявлена спільнота. Коли ці концепції нації та держави з'єднуються, і коли створюється держава, зазвичай суверенна, для служіння інтересам конкретної нації, це називається національною державою. І, нарешті, націоналізм - це віра в те, що нація повинна бути основою політичного ладу.

Нехай це не буде сплутано з патріотизмом, який є почуттям психологічної приналежності до певної національної групи чи єдності. Внаслідок цього, фактично кожен націоналіст є патріотом, але не кожен патріот – націоналістом.

Термін "націоналізм" вперше був вжитий у 1789 році в контексті Французької революції. Націоналізм спочатку був протигаю старим абсолютистським монархіям Європи і пропонував нову філософію управління. Раніше індивіди були підданими королям чи іншим монархам, і цей соціальний порядок розглядався як даність від Бога. Націоналізм, натомість, пропонував бачення індивідів не як підданих, а як громадян, що віддають відданість не королю, а нації. У результаті націоналізм відкрив шлях до більш світських та менш авторитарних форм уряду. Нація, фактично, є джерелом всього суверенітету, і жодна особа чи група людей не може мати право на будь-який авторитет, який не є виражений безпосередньо нею.

Націоналізм пережив період великої історичної активності під час Наполеонівських війн, коли його вперше прийняли революційні французи для розвитку військового мобілізації та встановлення оновленої законодавчої та культурної системи, але потім він став світловідом для ворогів французів, які намагалися визволитися від військ Наполеона. Після поразки Франції в 1815 році націоналізм на деякий час був стриманий реакційними елітами Європи, які намагалися встановити щось схоже на стару систему. Але націоналізм продовжував бродити і стрімко виходив на передній план серед німців, італійців, поляків та інших націй, які прагнули створити національні держави для своїх батьківщин.

Після того, як націоналістичні виступи 1848 року були розгромлені, націоналізм почав все більше привертати консервативні сили своєю обіцяркою стабільності, соціальної єдності та внутрішнього порядку. Націоналістично налаштовані середні класи дивилися з благоскірливістю, як консервативні установи могутніх держав Пруссії та П'ємонта просували справи німецької та італійської національної уніфікації, призводячи до створення двох нових великих національних держав.

"Великі питання часу не будуть вирішені промовами та більшістю рішень. Це була велика помилка 1848-1849 років, але кров'ю і залізом" (Отто фон Бісмарк).

Націоналізм перетворився на справжній масовий рух наприкінці XIX століття, коли загальна освіта, масова грамотність і зростаюча доступність друкованих ЗМІ дозволили особам усіх соціальних класів спостерігати та обговорювати національні політичні процеси. У 1880-х роках популярний націоналізм сприяв розквіту європейських держав, впаданню в пік імперіалізму та зростанню конкуренції в колоніальній та військовій сферах. "Remember the Maine! To hell with Spain!" — популярний американський гасло у 1898 році. Недовіра європейських націй один до одного внаслідок націоналістичних амбіцій сприяла вибуху Першої світової війни, 1914–1918 років. Кінець цієї війни дозволив ряду націй здобути власні національні держави, але неприйнятний мирний договір призвів до відновлення зростання реваншистських шкіл націоналізму. Націоналізм став центральним елементом різних рухів, що складають фашизм та нацизм, ймовірно, найбільш насильницької та воюючої із великих історичних політичних ідеологій, і установка різних фашистських урядів врешті-решт призвела до ще однієї світової війни." Я вам запевняю, що війна закінчиться у вересні 1940 року, і мені потрібно кілька тисяч мертвих, щоб мати можливість взяти участь у конференції з миру як стороні, що веде війну" - Беніто Муссоліні. Після Другої світової війни виявилось, що націоналізм також став ведучою ідеєю для антиколоніальних рухів, і багато нових незалежних держав приєдналися до карті протягом періоду деколонізації. Остання велика хвиля нових національних держав відбулася наприкінці 1990-х років із розпадом різноманітних багатонаціональних соціалістичних федерацій, республік, найвідоміше, звісно, зі Союзу Радянських Соціалістичних Республік. У 21 столітті націоналізм все більше бере на себе роль антиглобалізації та сумнівів щодо міжнародних організацій, таких як Організація Об'єднаних Націй та Європейський Союз.

Зараз, коли у нас є загальне уявлення історії різних націоналістичних рухів, нам потрібно задати собі більш фундаментальне питання: звідки походять нації? Первісність – це віра в те, що нації пов'язані і визначені первісними коріннями, які можуть бути мовою, біологією, історією, релігією, батьківщиною чи традицією. Первісність часто виражена в школах культурного та етнічного націоналізму. Серед історичних прихильників первісності були науковець расистський Артюр де Гобіно та комуністичний лідер Йосип Сталін. Сучасні вчені, які запропонували варіант первісності, включають, можливо, найвідомішого пізнього Ентоні Сміта, який стверджував, що етнічне ядро є серцевиною всіх форм націоналізму. Конструктивісти стверджують, що нації конструюються людьми і є результатом волі та взаємодії. Конструктивізм — це більшість сучасної соціології, можливо, найкраще відображена в передових дослідниках націоналізму та національної ідентичності, Бенедикта Андерсона та Ернеста Геллнера. Конструктивісти не стверджують, що національність не реальна, але вони стверджують, що вона не є вродженою. Замість цього вона, можна сказати, конструюється. Геллнер надає велику увагу значенню індустріалізації та урбанізації в 19-20 століттях. На думку Геллнера, кінець традиційного сільськогосподарського способу життя потребував нового походження ідентичності у формі націоналізму. Бенедикт Андерсон надає величезне значення грамотності та друкованих ЗМІ, зокрема стрімкому з'явленню газет та романів, для поширення національної культури. Як вже зазначалося, націоналізм в різних культурах і епохи є вкрай різноманітний, але, загалом, ми можемо визначити набір основних тем націоналізму. Нація, органічна спільнота, самовизначення та культуралізм. По-перше, і, можливо, найочевидніше, нація є основною темою націоналізму. Віра в те, що нація є або

повинна бути центральним принципом політичної організації, є основною властивістю націоналізму. Приналежність до нації може бути вільною та ґрунтуватися на відчутті приналежності, або вона може бути обмежена певними факторами, будь то етнічні, мовні, історичні, релігійні чи інші. Друга основна тема - це органічна спільнота. Націоналісти розглядають людство як природно розділене на нації і в цілому вважають це розділення бажаним. І вони вважають, що нації заслуговують на високий рівень лояльності, безумовно вищий, ніж інші групи, такі як клас, гендер, релігія чи раса, якщо будь-яка з цих ознак враховується у визначенні національними цінностями. Третя основна тема - це самовизначення. У націоналістичній традиції концепції національності і державності є внутрішньо зв'язаними. Завдяки відмінній природі нації, в яку вірить націоналіст, він приходить до висновку, що ця відмінність вимагає відповідного політичного утворення, яке відповідає потребам нації. Найвища форма самовизначення - це отримання незалежності шляхом створення національної держави. Деякі націоналістичні рухи, однак, обмежуються вимогами щодо більшої автономії, а не виокремлення. Четверта основна тема - це культуралізм. Націоналізм не лише набір політичних амбіцій, але й включає в себе віру в унікальний культурний аспект нації. Це часто включає в себе святкування культурних традицій, таких як народні казки, свята, поезія, музика, легенди та міфологія.

Як вже зазначалося, різні націоналісти мали різні ідеї щодо того, як стати частиною нації, якщо це взагалі можливо. Можна розділити на включний націоналізм та виключний націоналізм. Перший приклад включного націоналізму - це громадянський націоналізм, де національність визначається в основному світоглядом і відданістю. Якщо особа відчуває лояльність до нації і діє згідно з цією лояльністю, вона належить до нації, і тому національність є вільною. Більш виключні форми націоналізму менше звертають увагу на світогляд і більше уваги приділяють відмінностям між людьми. Найбільш виключною формою націоналізму є етнічний націоналізм. Середній підхід між включним та виключним націоналізмом можна знайти в культурному націоналізмі, який звертається до певної міри до культурного світогляду, але також віддає велику цінність традиціям, походженню, батьківщині та, особливо, мові, якщо порівнювати з громадянським націоналізмом. У результаті стати членом нації не є неможливим, але це вимагає багато роботи. Культурний націоналізм не є абсолютно спадковим чи абсолютно добровільним. Поза категоріями включного та виключного, ми можемо додатково ідентифікувати кілька типів націоналізму, включаючи ліберальний, консервативний, експансіоністський та антиколоніальний. Найстаріший тип націоналізму - це ліберальний виник під час Французької революції. Ліберальні націоналісти прослідковували за популярним самоврядуванням і ліберальними принципами. З розвитком історії багато ліберальних рухів почали уникати націоналізму, хоча рухи, такі як конституційний патріотизм, ідея приєднання патріотичного почуття до демократичних і багатогранних інститутів суспільства, можна вважати частиною спадщини ліберального націоналізму. Багато ранніх неліберальних націоналістів, таких як Сун Ятсен в Китаї, також були натхнені лібералізмом. Але коли націоналізм став більш привабливим для консервативних сил, поява консервативного націоналізму була питанням часу, і цей рух став домінуючим не пізніше 1880-х років. Консерватори, такі як Бенджамін Дізраелі, Отто фон Бісмарк або Цар Олександр III, почали приймати національність та націоналізм як інструменти політичної влади. Консервативний націоналізм зосереджений на збереженні соціальної згуртованості та громадського порядку, обіцяючи стійке управління і сильне керівництво. Сучасні приклади консервативного націоналізму можна знайти в Шарля де

Голля в Франції та Маргарет Тетчер у Великобританії. Консервативні націоналісти особливо зацікавлені в захисті і збереженні суверенітету та національної культури і висловлюють величезний сумнів у міжнародні організації, які втручаються в привілеї національних урядів. Можливо, найбільш відомим підтипом націоналізму є експансіоністський націоналізм, який настільки захопив уяву громадськості, що більш помірковані націоналістичні рухи почали уникати публічного пов'язання з націоналізмом взагалі. Експансіоністський націоналізм визначається схильністю до дипломатичної агресії та мілітаризму і історично служив як двигун зростання фашизму та нацизму. Невід'ємною частиною експансіоністського націоналізму є шовінізм. Шовінізм передбачає нерівність цінності націй і право сильних правити над слабкими. Зрештою в колоніях виник націоналізм проти колонізаторів (Махатма Ганді, Томас Санкара).

Тлумачення націоналізму іншими ідеологіями. Ліберали були першою ідеологічною групою, яка відкрила для себе націоналізм на початку і середині 19-го століття, і вони намагалися використовувати та формувати національні держави для розвитку особистих та колективних свобод. Ліберали розглядають націю у громадянському сенсі, надаючи великий акцент на вільну політичну приналежність. Ліберальні націоналісти, як правило, вважають, що нації мають право на самовизначення і, отже, пропагують міжнародну систему рівних національних держав, які співпрацюють взаємно в інтересах всіх. “Країна - це не просто зона території. Справжня країна - це ідея, яка виникає від неї. Це думка про любов, відчуття спільноти, яке об'єднує всіх синів цієї території” - Джузеппе Мадзіні. Другою головною ідеологією після лібералів, яка прийняла націоналізм, були консерватори, що призвело до зазначеного вище консервативного націоналізму, який розвивався наприкінці 19-го століття. Консервативні націоналісти розглядають націю як органічну, яка об'єднує осіб їх ідентичністю та спадщиною, зазвичай спільною історією і іноді етнічністю. Консерватори вважають національні держави хорошими, надійними джерелами соціальної згуртованості і стабільності, а також, як правило, додають своєму націоналізму релігійні елементи. “Найбільшою гордістю, за вісім років президентства мене, звісно, є відродження національної гідності, яку я називаю новим патріотизмом. Це національне відчуття добре, і те, що називається обізнаним патріотизмом, - це те, що нам потрібно” - Рональд Рейган. Рістущий рух соціалістів виник приблизно в той же час, що й націоналізм. Соціалісти мають тенденцію бути критичними до націй, які вони розглядають як штучні поділом У той же час, що й націоналізм, соціалісти, як правило, критично ставляться до націй, які вони розглядають як штучний поділ людства, що підтримує встановлений порядок класів у кожній національній державі. У результаті соціалісти мають давню традицію створення міжнародних, а не національних організацій. Однак нещодавно, починаючи з 20 століття, деякі соціалістичні рухи почали використовувати типи соціалістичного націоналізму. У робітників немає країни. Карл Маркс і Фрідріх Енгельс. Можливо, найбільш критично налаштовані щодо націоналізму, навіть більше, ніж соціалісти, є анархісти, які дуже критично сприймають принцип державності, а тому змушені відкидати національну державу. Крім того, вони поділяють соціалістичну критику національності як свавільної та розкольніцької. “Пихатість, зарозумілість і егоїзм — ось основні риси патріотизму. Патріотизм передбачає, що наша земна куля поділена на маленькі цятки, кожна з яких оточена залізними воротами” - Емма Голдман. Унікальною серед основних ідеологій у їхньому відношенні до націоналізму є фашисти, оскільки їхня ідеологія від самого початку була створена в контексті націоналізму й повністю його сприйняла. Фашизм був, мабуть,

найбільш крайнім тлумаченням концепції національної держави та пропонував державу повністю поглинути націю та виключити та знищити всіх її ворогів, як справжніх, так і уявних, як внутрішніх, так і зовнішніх. Фашисти розглядають нації як органічні та природні й відкидають громадянські форми націоналізму на користь більш ексклюзивних умов нації, часто біологічної. Фашисти також застосовують принцип соціального дарвінізму до нації та мають ідею, що нації створені та призначені конкурувати одна з одною, і що лише найсильніші варті виживання. “Ми хочемо прославляти війну, як єдині ліки від світу, а також мілітаризм, патріотизм і прекрасні ідеї, які вбивають”- Філіппо Марінетті.

Узагальнюючи, націоналізм була рушійна ідеологія як колонізації, так і деколонізації. Це надихало лівих і правих. Це стимулювало завоювання та визволення. Його використовували і капіталісти, і соціалісти, і ті, хто боровся за владу, а також ті, хто прагнув її розширити. Мабуть, найвидатнішим у націоналізмі є те, що він продовжує адаптуватися до глобальних умов, що постійно змінюються. Тому можна з упевненістю припустити, що націоналізм, попри всі його недоліки та суперечки, залишиться тут.

СПОРТИВНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ М'ЯКОЇ СИЛИ (НА ПРИКЛАДІ КІБЕРСПОРТУ)

Артем Тарнопольський

Процес глобалізаційних змін породжує нові виклики для держав, що становлять пріоритетне значення для їх вирішення та використання певних типів інструментів для подальшого врегулювання.

Активність офіційних органів влади на політичному ринку зазвичай не вистачає, що компенсується залученістю представників різних сфер, однією з якої слугує спортивна дипломатія та на постійній основі являється впливовою ланкою.

Спорт як ключова одиниця інструментального впливу із політичним забарвленням, що слугує сильною потенціальною можливістю щодо використання його як компонентом “м'якої сили”.

Його діяльність слугує способом пожвавлення міжнародної співпраці, виступає інструментальним підходом щодо розв'язання конфліктності й відновлення зв'язків щодо діалогу на міжнародній арені.

Спортивна дипломатія — це новий термін, який описує стару практику: унікальна сила спорту зближувати людей, нації та спільноти через спільну любов до фізичних занять. Ця «сила» — зближувати незнайомих людей, просувати цілі зовнішньої політики чи посилювати ініціативи розвитку — залишається недосяжною через відсутність міцної теоретичної основи.

Згідно із визначенням американського політолога Ная «м'яка сила» — це здатність змусити «інших бажати результатів, яких ти хочеш», і, зокрема, «здатність досягати цілей шляхом залучення, а не примусу».

Спорт являється елементом, що розвивається на постійній основі процеси активізації масових груп. Проведення масштабних подій такі як Олімпійські ігри, Чемпіонати світу з футболу, залучають десятки мільйонів людей біля екрана та допомагають забути про їхнє відношення між державами тощо.

Приклад: Чемпіонат світу з футболу в Катарі 2022 року зафіксував 3.4 мільйони глядачів, що набагато більше ніж з останніми показниками на чемпіонаті світу у 2018 році, що стало історичною цифрою, при цьому приховуючи негативні наслідки підготовки до процесу.

Серед відомих спортсменів та видатних людей: Ілон Маск, Новак Джокович тенісист із Сербії, П'єр Гаслі перегонник із Франції, Златан Ібрагімович шведський футболіст, і так Ердоган президент Туреччини та саудівський принц Мохамед бін Салмана, що був обвинувачений у вбивстві журналіста Джамаля Хашоггі, що викликало бурхливу реакцію серед вболівальників у соц мережі. Величезна кількість фотографій із главами держави облетіли весь світ й дали роздуми про старт нових коаліцій між державами.

Футбольна подія допомогла розрядити обставини між країнами Катару та Саудівської Аравії у межах протистояння в азійському континенті, що було представлено: Відновлення зв'язків між Саудівською Аравією та Катаром було повністю відображено на чемпіонаті світу. Принц Мохаммед одягнув шарф у кольорах прапора Катару, а потім шейх Тамім накинув на плечі шарф саудівської Аравії, запевнивши своїх громадян, що — принаймні на цей час — тепло тут залишиться. Принц наказав урядовим установам Саудівської Аравії надати будь-яку підтримку, необхідну для успіху турніру в Катарі.

Взаємодія між країнами відбувається на різних рівнях комунікації між ними, найчастіше ми це спостерігаємо на політичну рівні, де більшість дипломатів відвідують певні країни чи заходи, що присвячені важливим подіям й цим самим мають більш тісні зв'язки. Для спортивної дипломатичного середовища найбільш привабливою та відповідною системою являються турніри, змагання між різними націями, що допомагають пізнати один одного та налагодити певні справ щодо співпраці над спільним проєктом. Спортивні турніри завжди були і є унікальним явищем, в процесі якого здійснюються культурні, інформаційні, політичні акції, що дають альтернативний погляд на країну та її геополітичну систему, тим самим привертаючи увагу міжнародної преси, аудиторії, фанатів, та концентрації уваги на проведенні заходу та його якості, додаючи популярності певним містам, що беруть безпосередню участь, що слугує для використання “м'якої сили” у зовнішній політиці для країн, підтримуючи принципи зближення із країнами щодо співпраці над іншими проєктами, що мають на меті реалізацію. Являтися господарем, щодо міжнародного заходу це можливість популяризації національного продукту, збільшення інвестиційних стартапів, що допомагають відвести увагу серед інших проблем, які викликають великого резонансу та формування іншого стереотипного мислення щодо відповідної країни та її сприйняття. Важливою складовою прийняття заходів визначається: доступність логістичних шляхів, наявність арен з великою кількістю місць. Кіберспортивна подія, що фінансуються міжнародними організаціями створює ажіотаж серед шанувальників по всьому світі, що з кожним роком зростає з їхньою кількістю глядачів, привертаючи увагу до співпраці для започаткування нових ініціатив та ознайомлення із певними сферами функціонування країни, щоб спростувати певні упереджене ставлення про країну та її та відгуками про проведення заходів, та продовжують це на роботі на постійні основні, що з кожним роком демонструє збільшення попиту щодо відвідування країн від фанатської спільноти.

У 2018 році американська компанія valve із румунською організацією PGL, анонсувала проведення міжнародного турніру International 2019 у Шанхаї на популярній арені Mercedes-Benz Arena (Shanghai). Арена вміщує 18 тисяч людей, що можуть бути присутніми під час великої події. Призовий фонд складав 34 мільйони американських доларів. Кількість команд

18. Трансляція турніру ознаменувалася коментування чотирма мовами: англійська, російська, китайська, іспанська.

Відкриття події ознаменується китайськими звичаями та їх представниками, що виконують відповідні танці, що слугує зачарованою виставою для глядачів та гостей, тим самим створює духовну атмосферу на заході, під час переходу між кадрами демонструвалися фотографії прекрасного міста Шанхаю, що створювало захопливий процес для присутніх гостей та не менш важливим політичною ознакою слугувало представлення у кадрі китайських, американських, російських, європейських гравців, істотним чином вказує на відповідальне ставлення до інших національностей та інформаційної політики у внутрішній політичній стратегії. Ключовим моментом слугує вихід на сцену Габена засновника американської компанії Valve. Відповідна подія, мала впливовість, що стала наслідком підписання торговельної угоди між США та Китаєм у 2020 році, що свідчить про поліпшення відносин. На BLast Major Paris 2023 року, що відбувся у Франції мав багато спонсорів різного напрямку, що стали основними, щодо забезпечення та проведення діяльності: спонсорами, що виступили основними: unikrn Espost, Ballantine's, absolut, Alphine Cars, Jameson Irish Whiskey, Zowie. Діяльність першої спонсорської компанії пов'язана із букмекерською складовою, що йде популяризації ставок на спорт, тим самим здійснюючи латентну політику стосовно занурення людей у світ азарту, причому самим створюючи залежність людської діяльності на витрачання грошей на довгостроковій перспективі. Наступний спонсор виступив BAllantine's, що спеціалізується на алкогольних напоях та їх поширення, слідуючи законодавству Франції пропагування алкогольних напоїв заборонено на телебаченні та радіо. Кіберспортивна сфера мала успішні угоди із професійними командами, стосовно пропагування алкогольних напоїв на великих турнірах та поширення діяльності, але інша сторона політики бренду, незважаючи доходу від продажу алкоголю, існує певна заборона країн, щодо продажу алкоголю та вікового цензу, а більшість аудиторії це молоде покоління від 12 роки до 26, що здійснює психологічний крок до ознайомлення із алкоголем.

Відсутність бачення української влади у кіберспорті як інструменту м'якої сили.

Протягом існування незалежності нашої держави, існує лише дві найбільш помітні організації, що виступають на міжнародних змаганнях та здійснюють кіберспортивну політику від нашої сторони Natus Vincere та Monte, перші мали досить негативне клеймо під час виступу з росіянами в одній команді, що підтримали вторгнення в Україну, що довелося команді їх прибрати зі складу та перебазуватися на європейських ринок, переходячи до Монте, команда із проукраїнськими наративами, що на постійній основі здійснюють нагадування про нашу країну.

В періоді з 2012 до 2022 року весь український кіберспортивний ринок будувався навколо російського кіберспорту, возвеличував його та їх діяльність, що додавало російській пропаганді значних успіхів у поширенні свого впливу через кіберспортивні події, промови, спонсорування ігор, при цьому гальмуючи розвитку українського продукту. Більшість із популярних професійних гравців, говорили, що на Українському ринку немає аудиторії, заради якої ми можемо працювати, це будуть лише негативні проекти.

Спортивна дипломатія, є важливим елемент публічної дипломатії, що використовується як ефективний інструмент щодо формування громадської думки стосовно закордонних країн. Спорт слугує корисливою сферою на міжнародній арені, що проявляє м'яку силу, що дозволяє державам здійснювати дипломатичні зміни через міжнародні події та організації

при цьому формуючи національні бренди, які мають широку аудиторію серед широкої маси населення світу та демонструвати переваги певного виду спорту на міжнародній сцені, здійснюючи ідеологічні поширення про чудовість країни та її можливості для кожного. Дотримання стратегії публічної дипломатії, породжує результативність та змушує інші країни переглянути зовнішньополітичну концепцію.

ДЕМОКРАТІЯ: ПРОБЛЕМАТИЧНІСТЬ НАРОДОВЛАДДЯ

**Владислава Українець,
Ольга Заславська**

Демократія в перекладі з грецької мови означає «народовладдя». Це форма правління, при якій влада належить народу. Тобто, громадяни мають можливість приймати рішення та активно впливати на політичне життя через механізми представницької системи та громадянської участі. Управління демократичною державою здійснюється народом безпосередньо (пряма демократія), або через обраних представників (представницька демократія). Це не лише політичний режим, а й спосіб життя, при якому вирішальну роль у функціонуванні суспільного ладу відіграють такі принципи як рівність, свобода, захист прав людини. Цей політичний режим не характеризується статичністю: він постійно видозмінюється відповідно до потреб громадян, розвивається та адаптується до сучасних тенденцій у суспільстві.

Однак, незважаючи на велику кількість переваг, у демократії, як у форми правління, існує чимало недоліків.

У своєму трактаті про державу, «Політика», Аристотель підійняв тему форм державного устрою та управління, звертаючи увагу зокрема на демократію: «Бо, якщо свобода і рівність, як деякі припускають, найповніше реалізуються в демократії, то це має відбуватись завдяки відкритості всіх гілок влади. А оскільки народ є більшістю і те, за що він голосує, стає законом, то з цього випливає, що такий державний устрій є демократією». Тобто, демократичною держава стає лише за умови відкритості уряду, коли кожен громадянин має можливість впливати на політичний процес, незалежно від його соціального статусу, рівня доходів чи походження, а також характеризується волею більшості у прийнятті рішень. З цього випливають потенційні проблеми будь-якого демократичного режиму:

1. Некомпетентність виборців.

В демократичному суспільстві існує таке явище як політичне невігластво громадян, що проявляється у відсутності знань та розуміння політичних процесів. Воно може проявлятися у різних формах: незнання основних політичних термінів та понять, нерозуміння як працює політична система і як громадянин може взаємодіяти з нею, нездатність критично оцінювати інформацію, вразливість до маніпуляцій політичними лідерами, політична байдужість тощо.

Причинами можуть бути недостатній рівень освіти, оскільки саме вона формує критичне мислення та навички аналізу інформації. Вплив ЗМІ, оскільки вони відіграють важливу роль у формуванні політичної «картинки» та обізнаності у громадян, але цілком здатні маніпулювати цим і вдаватись до поширення політичної пропаганди та дезінформації. Варто виокремити також інформаційне перенавантаження, адже в сучасному світі інформаційний потік стрімкий та швидкоплинний, що ускладнює громадянам не тільки отримати доступ до достовірної інформації чи розібратися в складних політичних процесах,

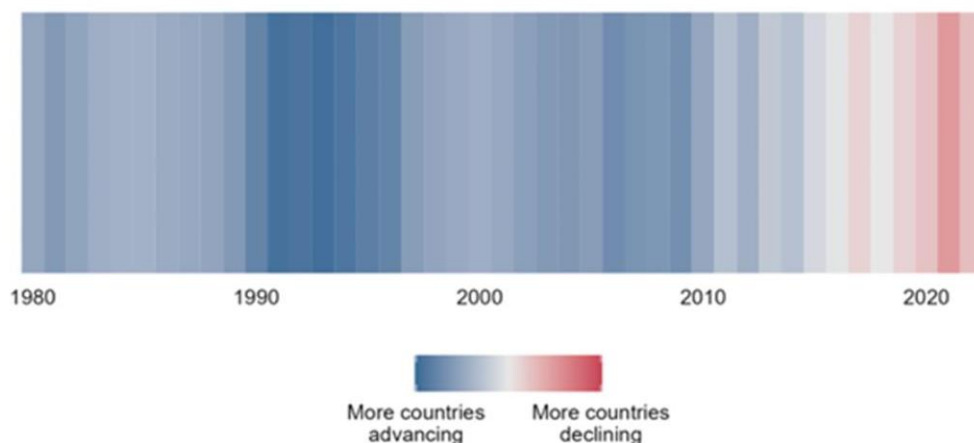
а й приймати обґрунтовані рішення. Істотна частина громадян так чи інакше стикається з цією проблемою, а як наслідок електоральний вибір значної більшості виборців часто доволі ірраціональний, адже цю просту більшість переважно складають пересічні громадяни, які досить далекі від політичних процесів або не вважають це особистою справою, незацікавлені у політиці абощо.

За даними Центра Разумкова на вересень 2023 року, частка тих, у кого часто виникають проблеми з розумінням української політики, становить 33% (в порівнянні з 2019р, де було лише 26%), а частина респондентів, які відповіли, що таке з ними трапляється час від часу, сягнула 37%. Інші 26% відповіли, що такого з ними не було ніколи. А от 49,5% опитаних українців висловили бажання краще розбиратись в політиці.

Все ж, політичне невігластво часто є досить раціональною поведінкою для окремих людей, але воно може призвести до жахливого результату, якщо це більшість. Немає великого значення, якщо хтось із виборців недостатньо освічений щодо великого спектру політичних питань, але це становить проблему, якщо цілий електорат такий. У порівнянні: одна чи декілька машин, які викидають газ, не надто впливають на суцільний стан повітря. Однак, тисячі або мільйони таких машин здатні завдати непоправної шкоди навколишньому середовищу.

Тобто, подібна масова апатія та необізнаність є свого роду забрудненням політичного процесу. Якщо виборці погано проінформовані щодо політики уряду чи програми політичних кандидатів, то вони часто прийматимуть хибні рішення, орієнтуючись на підтримку контрпродуктивної або навіть суперечливої політики, оскільки вона приваблює відносно необізнаних виборців. Також вони здатні до засудження чи схвалення уряду за події, які не під впливом посадовців і часто являються короткостроковими, наприклад, стихійні лиха, перемоги спортивних команд тощо, що згодом впливає на остаточні результати виборів, згідно проведеним дослідженням. Виборні посадові особи не можуть бути повністю відповідальними за свої дії, якщо громадяни не розуміють, за що вони голосують. А якщо вони не розуміють наслідки своїх виборів, то можуть проголосувати за кандидатів, які не відповідають їхнім інтересам і звинувачуватимуть у цьому наявну владу. У висновку вони не здатні визначитись з власною політичною позицією, не певні щодо політичних запитів та курсу розвитку, але становлять більшість голосів, які нічим не обґрунтовані і не становлять собі за мету побудову демократичного правового інклюзивного суспільства.

2. Популізм.

Джерело: International IDEA, The Global State of Democracy Indices v7.1, 2023.

Після багатьох років прогресивного зростання рівня демократії світ почав зазнавати значної рецесії, яка затягується терміном у 6 років(на графіку подано к-сть країн, які розвиваються чи занепадають в демократичному напрямку). Протягом цього часу спостерігається зниження рівня довіри до уряду та політичних інститутів: підривається сама основа демократії, виявивши слабкі сторони виборчого процесу та сумніву щодо здатності законодавчих органів діяти як протипага виконавчій владі, зберігаючи відкритість влади та рівність людей щодо інститутів правосуддя. Ця інституційна слабкість дедалі поглиблюється через постійне зниження рівня основних демократичних прав і свобод, включаючи свободу преси, свободу слова та ін. Ця ситуація торкнулась широкого кола країн із різним рівнем демократичного розвитку. Хоча донедавна практично ніхто не очікував, що неліберальний популіст здатен бути обраним президентом у прогресивній до цього демократії(у Польщі партія «Право і справедливість» є абсолютно популістичною і прийшла до влади у 2015р, обмеживши права меншин, зокрема права жінок та ЛГБТ-спільноти). В останні роки було помічено порушення стабільності та зниження якості демократичних інститутів також в менш укорінених демократіях (Бразилія, Мексика, Таїланд, Філіппіни та ін.), що негативно вплинуло на відносне зростання могутності Китаю чи Росії, які стали прикладом для африканських, азійських та посткомуністичних країн у наслідуванні ідеї неоімперіалізму, а також ідеї того, що демократія минула, а сам демократичний режим веде лише до хаосу і тому «сильна», концентрована влада є шляхом до стабільності та прогресу.

Невдоволення існуючим політичним режимом, відчуття незахищеності та невідповідне представлення інтересів громадян, слабкість та недоліки у функціонуванні політичних інститутів - все це дає ґрунт для розростання та значному поширенню ідей популізму, апелюючи до почуття розчарування у людей. Популісти часто критикують уряд, ЗМІ та інші інституції, які є важливими для підтримання демократії, таким чином, підриваючи довіру громадян до цих інститутів влади та сприяючи значному зниженню схильності брати участь в політичному процесі. Негативні емоції громадян, які викликані породженням демократичної слабкості (економічна нерівність, корупція, відчуття, що голоси людей не чують тощо), а також існування соціальних груп, які відчують себе обділеними(мігранти, молодь, люди низького соціального статусу), які до того не були зацікавлені у політичному процесі можуть перейти на сторону популізму.

Популізм нерідко обіцяє прості рішення складних проблем, які можуть бути цілком недемократичними та навіть небезпечними для демократичного режиму, порушуючи його основні концепції. Це може призводити до політичної поляризації, адже використовується чорно-біле уявлення, страх та гнів громадян аби поділити їх на «своїх» та «чужих». Люди сприйматимуть проблеми у спрощеному вигляді, що лише ускладнюватиме їхнє вирішення та суттєво підніме рівень насильства та ненависті. Адже популісти користуються низьким рівнем політичної освіченості громадян у корисливих цілях (яскравим представником популізму є Дональд Трамп, який часто критикував іммігрантів, мусульман та інших меншин, що призвело до зростання ненависті проти цих груп).

В цілому, популізм не є суто негативним явищем, однак, це завжди танець з дияволом, якщо його кінцевою метою є обмеження основних прав та свобод чи прагнення до авторитарності. Хоч популізм являється невід'ємною рисою демократії, він створює внутрішні небезпеки для неї, оскільки якщо демократичний лад перебуває у застої і потребує інноваційних рішень, то популістські настрої можуть підбурювати громадян та дестабілізувати ситуацію ще більше.

3. Корупція.

Маніпулювання громадською думкою через проплачування ЗМІ заради голосів та просуванню власних ідей, незаконне фінансування виборів, побутові корупційні схеми - все це часто стає початком для дійсно масштабної та небезпечної корупції, яка їстиме державу зсередини. Вона може виникнути в будь-якій формі правління, але для демократії вона є серйозною проблемою. Корупція являється досить давнім та усталеним явищем, оскільки люди очевидно схильні до неї через особисту вигоду та корисливу природу. Демократичні режими зазвичай мають систему контролю, яка призначена для запобігання здійсненню корупції, однак вона часто недостатньо досконала через слабкість інститутів (суд, ЗМІ тощо), які повинні відігравати важливу роль у боротьбі з протидією цій проблемі. Корупція проявляється, зокрема, у лобізмі, оскільки лобісти здатні пропонувати політичним лідерам гроші або інші блага в обмін на підтримку власних інтересів, також державні чиновники можуть вимагати хабарі від громадян або бізнесу за послуги чи дозволи. Поширеним явищем є корупція, зокрема, на побутовому рівні. За масштабом корупцію поділяють на мікрокорупцію (яка є дрібним злочином, наприклад, надання хабаря поліцейському чи купівля курсової роботи студентами) та макрокорупція (яка є серйозним злочином, наприклад, зловживання владою або «відмивання» державних коштів).

Все це призводить до підриву довіри до інститутів влади, оскільки громадяни бачать, що навіть дрібні чиновники використовують свою владу для отримання особистої вигоди, а побутова корупція може призвести до несправедливого розподілу ресурсів і соціальної нерівності. Це істотно впливає на зниження якості життя, призводить до політичної нестабільності, незадоволеності значної частки громадян, політичної апатії. Корупція підриває верховенство права, що призводить до зростання злочинності та насильства та в кінцевому висновку це стає початком падіння демократії.

До цих трьох основних проблем, з якими демократія перебуває у постійній боротьбі, варто також додати:

- Ефект «натовпу»

Психологічний феномен, що проявляється у тому, що люди в групі, або які відносять себе до якоїсь з груп, частіше поведуться більш емоційно та необдуманно, ніж поодиночі. Мітинги, протести і революції це все емоційні явища, де натовп нерідко стає некерованим та навіть агресивним, навіть якщо з самого початку на меті не було завдавати шкоди, що може призводити до політичної нестабільності чи навіть громадянської війни. До емоційності громадян також звертаються популісти та політичні сили, які роблять експресивні гучні заяви аби розбурхати публіку, привернути увагу та заволодіти голосами виборців. Люди можуть керуватись емоціями, а не логікою, навіть якщо це не зовсім підходить під їхні інтереси, таким чином, до влади здатні прийти політики, які не представляють інтереси більшості, а лише спекулюють на проблемних темах.

- Зростання впливу олігархії

Серед низки демократичних країн, зокрема в Україні, прослідковується проблема концентрації значної частки економічної влади в руках олігархів. Це може призводити до того, що з часом інтереси більш забезпечених людей будуть переважати інтереси більшості населення через нерівноцінний розподіл ресурсів, недостатній контроль над олігархами, недосконалість виборчої системи, яка не передбачає жодних обмежень на фінансові ресурси чи банально слабке громадянське суспільство.

- Неефективність

Демократичний процес може бути повільним і неефективним. Це може призвести до того, що важливі рішення приймаються з затримкою, занадто пізно або взагалі не виконуються.

- Зростання соціальної нерівності

Демократія може страждати від відсутності соціальної мобільності та зростання нерівності у доходах громадян.

- Тиранія більшості

Може призвести до неврахування поглядів меншин, оскільки думка більшості, як правило, переважає.

У висновку, демократію всюди хвалять за її чудову здатність гарантувати свободи та права громадян, водночас забезпечуючи платформу для їх представництва і розширення, однак вона не виключає потенційну можливість заворушень, політичну необізнаність виборців, яка істотно впливає на політичний процес, маніпуляції ЗМІ з боку впливових осіб, корупцію, популізм, соціальну нерівність. Вибори, які коштуватимуть дуже дорого, тоді як думки та інтереси меншин можуть залишатись поза увагою, що лише більше створює прірву між громадянами з різними соціально- економічними статусами і посилює політичну поляризацію.

Однак, як сказав Вінстон Черчилль: «..Багато форм правління було випробувано, і ще більше буде випробувано в цьому світі гріха і лиха. Ніхто не має ілюзій, що демократія є досконалою або всезнаючою. Дійсно, кажуть, що демократія – найгірша форма правління, за винятком усіх інших форм, які час від часу пробували».

КНР ТА США В БОРОТБІ ЗА ВПЛИВ У ІНДІЙСЬКО-ТИХООКЕАНСЬКОМУ РЕГІОНІ

Павло Чередюк

Суперництво та неприязнь Китаю й США у Індійсько-Тихоокеанському регіоні зумовлена складною історією відносин між цими країнами. Починаючи з «відкриття» Китаю західними державами у XIX столітті, історія співпраці та конфліктів зі США має довгу та складну ретроспективу. Епоха «нерівних договорів», «Опіумні війни», інтервенція США в Корейській війні, а також підтримка Тайваню після розділення Китаю – усе це сукупно зіграло визначальну роль у формуванні сприйняття Америки як імперіалістичної та ворожої сили [1, 156]. Відтак, ідеологічні розбіжності між комуністичним Китаєм та демократичними США глибоко вкорінені у політичних системах обох країн.

Після заснування КНР у 1949 році, китайська комуністична партія вважала США символом капіталістичної загрози та імперіалізму. Навіть після ослаблення ідеологічної напруженості, різниця у політичних системах та цінностях продовжувала впливати на відносини між цими країнами.

Економічна глобалізація сучасності привела до взаємозалежності між КНР та США. Адже нині США є одним з головних торговельних партнерів та ринків збуту для продукції Китаю. До того ж, Китай є важливим кредитором американського уряду через купівлю державних облігацій. Однак, ця взаємозалежність також призвела до торговельних конфліктів, особливо у зв'язку з дисбалансом торговельного балансу та звинуваченнями у недобросовісній конкуренції.

Також, піднесення Китаю як економічної та військової сили на початку XXI ст. викликало в США побоювання щодо зміщення глобального балансу. Відповідно, Китай

розглядає американські дії, такі як підтримка Тайваню, військова присутність у Південно-Китайському морі, та торговельні війни – як спроби стримати його зростання.

Зростаючий вплив Китаю став важливим фактором, який змусив Сполучені Штати активніше втручатися в справи регіону. Цей інтерес зокрема зумовлений економічними та геополітичними аспектами, а також загрозами, що виникають від збільшення збройних потужностей Китаю та його амбіцій у глобальних справах. Під час президентства Барака Обами була визначена «стратегія повороту», спрямована на зміцнення присутності та впливу США в Азіатському регіоні [5]. Це включало в себе підтримку існуючих альянсів та розвиток нових партнерств з країнами регіону, а також активну роботу з багатосторонніми організаціями для забезпечення безпеки та процвітання.

Ключовим елементом стратегії було створення балансу сил в регіоні. Це відображено у Стратегії національної безпеки США 2018 року, де Китай описується як потенційна загроза, яка використовує різноманітні засоби, включаючи військову модернізацію, операції впливу та економічний тиск, для досягнення своїх цілей у регіоні. Сполучені Штати та їхні союзники в Індо-Тихоокеанському регіоні намагаються зберегти баланс сил та зміцнити свою присутність для забезпечення стабільності та безпеки в цьому стратегічно важливому регіоні [4].

У січні 2021 року Джоозеф Байден став президентом США, і відразу ж після свого приходу до влади він визначив Китай як єдиного потенційного конкурента для Сполучених Штатів Америки. На Мюнхенській конференції з безпеки, яка відбулася у лютому 2021 року, президент Д. Байден виступив із заявою, в якій сказав: «Ми маємо готуватися до тривалого стратегічного змагання з Китаєм. Конкуренція з Китаєм буде жорсткою. Нам необхідно відверто виступити проти економічних порушень та насильства, які здійснюються китайським урядом і підривають основи міжнародної економічної системи» [4].

Ця позиція також була підкріплена в Тимчасовому стратегічному посібнику з національної безпеки США, який публікувався у березні 2021 року. Фактично цей документ становить основу для майбутньої Стратегії національної оборони та інших важливих стратегічних документів уряду Сполучених Штатів. У цьому посібнику Китай охарактеризовано як «єдиного конкурента, який має потенціал об'єднати свої економічні, дипломатичні, військові та технологічні можливості для виклику стабільності та відкритості міжнародної системи» [6].

Повна версія Стратегії національної безпеки Сполучених Штатів була оприлюднена у жовтні 2022 року. У цьому документі Китай описується як основний та єдиний конкурент, обладнаний інтенціями та достатньою економічною, військовою, політичною та технологічною потужністю для впливу на міжнародний порядок на свою користь. Отже, наступне десятиліття XXI століття визначить майбутність Сполучених Штатів у відносинах з Китаєм, зокрема в Індо-Тихоокеанському регіоні, який вважається «центром геополітики XXI століття». Набувають важливості партнерства та альянси в цьому регіоні (наприклад, QUAD, AUKUS та Індо-Тихоокеанська економічна структура) з метою створення «зовнішнього оточення Китаю, яке б впливало на його поведінку» [3].

Відтак, згідно з новою Стратегією національної безпеки США, підхід до відносин з Китаєм базується на наступних ключових напрямках :

Інвестиції в американську силу, які охоплюють конкурентоспроможність, інновації, стійкість та демократію, з метою перевершення Китаю в різних сферах, таких як технологічна, економічна та військово-політична.

Узгодження дій зі своїми союзниками та партнерами в Індо-Тихоокеанському регіоні та Європі з метою створення «колективної могутності» [6].

Звісно, що такі американські застереження лише посилили серед китайців традиційні для них антиамериканські настрої, що історично ґрунтуються на глибоких розбіжностях між політичними системами цих двох країн. КНР, з її однопартійною системою та централізованим контролем, різко контрастує з демократичними, багатопартійними принципами США. Ця несумісність стає джерелом недовіри та ворожнечі, оскільки обидві

країни сприймають політичну ідеологію одне одного як загрозу своєму внутрішньому порядку та міжнародному впливу. Це постійне суперництво відображається у взаємних обвинуваченнях та протистоянні у міжнародній політиці.

Іншою важливою причиною антиамериканських настроїв є китайські геополітичні амбіції у Індो-Тихоокеанському регіоні, які часто вступають у конфлікт з американськими інтересами. Китай прагне зміцнити свій вплив в цьому регіоні, що розглядається як сфера його традиційних інтересів. Це включає також ініціативу «Один пояс, один шлях», спрямовану на розширення економічного та політичного впливу. Водночас, США також традиційно вважаються важливим гравцем у цьому регіоні, а отже – це призводить до зіткнень інтересів та підвищення напруженості.

Антиамериканські настрої у сучасному китайському керівництві є складним феноменом, який обумовлений як історичними, так і сучасними чинниками. Політична несумісність систем та геополітичні амбіції обох країн створюють фундамент для тривалої ворожнечі та конкуренції. Це суперництво впливає не тільки на двосторонні відносини між Китаєм та США, але й на більш широкі міжнародні відносини, впливаючи на рівновагу сил у світі, особливо в Індо-Тихоокеанському регіоні. Враховуючи ці фактори, розуміння та вирішення цих складних відносин залишається ключовим завданням для гарантування міжнародної стабільності та безпеки.

В опозицію до Китаю та на додаток до поглиблення співробітництва з регіональними союзами, які тут розгортаються, США акцентують зокрема свою увагу на розширенні партнерських відносин з АСЕАН і острівними країнами Тихого океану. Найважливішими їхніми партнерами в Індо-Тихоокеанському регіоні залишаються Австралія, Японія, Індія, Південна Корея, Філіппіни та Таїланд [2].

Варто зазначити, що такі країни, як Велика Британія, Франція та Німеччина, також активно виявляють інтерес до Індо-Тихоокеанського регіону в останні роки, хоча їхні можливості впливу обмежені географічною віддаленістю та відсутністю значущого військового потенціалу для забезпечення регіональної безпеки.

Тим часом, США залишаються основними зовнішньоекономічними та зовнішньополітичними партнерами Китаю, незважаючи на зростаючу стратегічну конкуренцію в Індо-Тихоокеанському регіоні. Це свідчить про те, що економічні аспекти мають досі переважну значимість над політичними відносинами між цими двома країнами.

Список використаної літератури

1. Буравкова А. Американсько-китайські відносини в постбіполярну епоху: глобальний і регіональний вимір. *Політичний менеджмент* № 59. 2013. С. 154- 166.
2. China-ASEAN trade continues to boom amid global growth slowdown, uncertainties. China Daily, 2019. URL: <https://www.chinadaily.com.cn/a/201907/23/WS5d367792a310d8305640082a.html>
3. Gates, B. & Huang, Y. Sources and Limits of Chinese ‘Soft Power.’ *Survival*, Vol. 48. № 2. 2016, С. 17-36.
4. National Defense Strategy of The United States of America // U.S. Department of Defense, 2018. URL: <https://dod.defense.gov/Portals/1/Documents/pubs/2018-National-DefenseStrategy-Summary.pdf>
5. US and South Korea to stage huge military exercise despite North Korea crisis URL: <https://www.theguardian.com/world/2017/aug/11/north-korea-us-south-korea-huge-military-exercise>
6. The 2022 National Security Strategy // The White House, 2022. URL: <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2022/10/Biden-Harris-Administrations-National-SecurityStrategy-10.2022.pdf>

МІФ, РЕЛІГІЯ ТА ФІЛОСОФІЯ: СПІЛЬНЕ ТА ВІДМІННЕ

Вікторія Грінкевич,

Наталія Лютко

Протягом багатьох років існування людства формувались особливі віровчення, які ґрунтувались на вірі людини у вищі сили. Люди, не маючи можливості обґрунтувати все, що відбувається довкола: від звичайних природних явищ до життя та смерті, створили особливі символи та ідолів, які згодом стали божествами. Міфологія, а згодом релігія були надзвичайно важливою для людства протягом тисячоліть, однак з часом, з розвитком науки і техніки та з отриманням надзвичайно важливих знань про навколишній світ, дані віровчення вже перестали бути настільки важливими для людства. Проте, все ж і сьогодні мільярди людей вірять у Бога, що значним чином впливає на їхнє життя. Разом з тим, протягом тисячоліть формувалась філософія, яка намагалась надати відповідь на питання, на які не могли відповісти ані міф, ані релігія. Протягом тисяч років вони розвивались пліч-о-пліч, розвивали суспільство, формували його світогляд, його ставлення до навколишньої дійсності. Однак, вони надзвичайно різні. Тож навіть не дивлячись на тисячоліття спільного розвитку, міф, філософія та релігія, врешті решт, роз'єднались, та стали абсолютно самостійними сферами людської свідомості та людської діяльності. Усе це сприяло тому, що протягом багатьох років мислителі та релігійні діячі намагались надати відповідь на запитання – як саме співвідносяться міф, релігія та філософія? Однак, навіть з плином часу на нього вкрай важко відповісти.

Враховуючи особливості виникнення міфу, релігії та філософії, особливим та надзвичайно важливим призначенням кожного з них було саме формування особливого світогляду. Так, міф виник для того, аби описати природні процеси, які людина не могла описати звичайними науковими фактами, якими на той час не володіла. Людина намагалась приборкати дані сили, створивши чимало вигаданих образів. Перші релігії були саме творіннями міфу, адже усе, що з ними пов'язане, набуло рис безпосередньо міфічності, зокрема усім нам відомі міфи Стародавньої Греції, які на той час тісно переплітались з давньогрецькою релігією. Так само можна сказати і про те, що міф став творінням перших релігійних віровчень або ж розвивався разом з ним. Разом з тим, релігія виникла одночасно з міфом, адже суспільство потребувало особливого вчення, яке б дало можливість ще краще зрозуміти усе, що відбувається довкола. Однак багато в чому міф та релігія відрізняються один від одного, оскільки міф – це такий тип світогляду, у якому реальне збігається фантастичним, а релігія, у свою чергу, це віра, яка припускає наявність фантастичного, але водночас відрізняє фантастичне від реального. Філософія, натомість, відрізняється і від релігії, і від міфу, оскільки філософський світогляд ґрунтується не на вірі або фантастичному описі речей навколишньої дійсності, а на пізнанні природи буття та небуття, на пізнанні природи людини за допомогою саме розуму. Саме на розумі ґрунтується філософія – і давня, і сучасна.

Разом з тим, детально зупинимось на визначенні спільних та відмінних рис філософії та релігії, оскільки дане питання є надзвичайно цікавим. Загалом, філософія та релігія мають чимало відмінностей, які і сприяли тому, що протягом останніх століть вони розвиваються відокремлено, а філософи, у свою чергу, заперечують існування релігії і Бога. Філософія, на відміну від релігії, виникла у ті часи, коли суспільство перетворилось на окремі цивілізації, коли вже мав місце високий рівень інтелекту та загалом суспільного розвитку. Релігія, як

світосприйняття та світобачення, як особлива сфера діяльності людини, виникла ще, можна сказати, навіть сотні тисяч років тому, внаслідок чого людство не володіло достатнім рівнем знань, тому релігія виступала у ролі їх провідника у цьому світі. Саме релігія давала їм можливість розвиватись, керувала їхньою свідомістю, регулювала їхні дії, створивши певні устами та закони. Чи робила це ж саме філософія від самого початку свого існування? Жодним чином ні, адже вона була зорієнтована на розум людини, на її інтелект, намагаючись дати можливість людині пізнати невідоме. Окрім цього, філософія є зрозумілою далеко не для кожного, тоді як релігія створена для широких мас, тож для її пізнання не потрібно володіти особливими знаннями, достатньо лише вірити у Бога та поділяти усі релігійні канони.

Окрім цього, слід зауважити, що довгий час одним із векторів розвитку філософії була саме релігія, тобто філософська думка певної епохи мала саме релігійне спрямування. Усе це мало визначне місце у Середньовіччі, коли філософи за допомогою релігії прагнули відповісти на важливі життєві питання, а також з'ясувати, у чому саме полягає призначення релігії. Разом з тим, у цей час філософські трактати присвячені питанням етики, моральності, віри у Бога тощо, тобто були ідентичним релігійним вченням. Таким чином, у добу Середньовіччя розвивалась теологія, яка була характерним та переважним напрямком розвитку філософії цієї доби. У наступні епохи філософи повсякчас відходили від релігії, іноді навіть її заперечували, однак теологія, як особливе релігійне та філософське вчення, все одно розвивалась, будучи притаманною і для сучасного суспільства. Міф, у свою чергу, у добу Середньовіччя не був таким важливим, як у добу Античності, оскільки з появою християнства будь-яка міфологія вважалась язичництвом, тож її існування усіяким чином заперечувалось.

Важливо додати, що і філософія, і релігія, і міф значним чином впливають на світогляд людини, на її світосприйняття та на її ставлення до навколишньої дійсності. Так, міф був основою світогляду давніх людей, які за допомогою міфічних істот та божеств намагались надати звичайним природним речам рис фантастичних, однак сьогодні міф – це не більше, ніж предмет для створення витворів мистецтва, натомість жодної формуючої ролі у світогляді сучасної людини міф не відіграє. При цьому, і філософія, і релігія також самостійно можуть виступати у якості світогляду, тож обидві вони відіграють надзвичайно важливу світоглядну роль у житті людини. Однак філософський світогляд спрямований переважним чином на віру в природне, на ставлення до навколишнього світу, як світу фізичного, для якого важливим є саме буття, тоді як релігія – це віра в надприродне, яка формує відповідний світогляд, у центрі якого світ постає як такий, що керується надприродними силами. Філософія у багатьох випадках у даному контексті є схожою на релігію, однак нерідко у даному випадку її можна співставити саме з наукою, аніж з релігією. І при цьому існують дослідники, які вважають, що філософія, на відміну від релігії, це особлива наука. Проте, на відміну від науки, філософія, як і релігія, наділяє людину духовністю та моральністю, що не зробить жодна з наук. Окрім цього, філософія, як і релігія, прагне розкрити проблеми трансцендентного, тобто того, що недоступне пізнанню людини. Філософія вірить у небуття, як і релігія, прагнучи відповісти на питання, що ж саме криється у ньому, прагнучи пізнати його, як щось таємниче та невідоме.

Окрім цього, варто зазначити, що і філософія, і релігія намагаються відповісти на питання – який сенс має життя людини та чи є він взагалі. Міф, у свою чергу, не спрямований на надання відповідей на настільки глибокі питання, оскільки давні люди,

творці відомих сьогодні міфів, не замислювались над цим, вбачаючи сенс свого існування у продовженні роду. Філософські роздуми на дане питання спіткають кожного з нас, у той самий час різні філософські напрямки по-різному на нього відповідають. Особливо важливими є погляди філософів-екзистенціалістів, які вважають, що наше життя позбавлене будь-якого сенсу. І більшість людей, які не є занадто релігійними, поглянувши на те, що відбувається довкола, цілком з ними погодяться, адже чи саме той сенс, з яким стикаємось усі ми сьогодні, повинно мати наше життя? Натомість релігія вбачає сенс життя людини у вірі у Бога, на служінні Богу та на його пізнанні. Усе своє життя релігійні люди присвячують постійним намаганням віднайти сенс у тому, чого, на думку чималої кількості філософів, не існує.

Загалом, міф, філософія та релігія, з одного боку, є суміжними, з іншого – вони абсолютно різні. Усе це доводять тисячі років їх розрізненого розвитку, що дають можливість зрозуміти, що призначення філософії, міфу та релігії більшим чином є різним. Хоча усі вони спрямовані на формування світогляду людини та на її пізнання світу, філософія спрямовується на розум людини, релігія – на її душу та наявність віри у Бога у її серці, а міф – на фантастичне обґрунтування усього, що відбувається довкола. Саме тому філософію розділяють більшість, релігію чимала частка людей вважає абсурдом, а міф сьогодні є не більше, ніж звичайними казками та фантастичними сюжетами для творів мистецтва.

КРИЗА СУЧАСНОЇ КУЛЬТУРИ: МІФ ЧИ РЕАЛЬНІСТЬ?

**Вікторія Кирилова,
Наталія Лютко**

Криза сучасної культури - це важлива тема, яка зацікавить багатьох філософів, соціологів та культурологів. У сучасному розумінні, культура знаходиться у кризовому стані. Кризу культури необхідно розуміти як різкий і грубий перелом в її розвитку, важкий перехідний стан. В той же час варто мати на увазі, що подібні зміни є реакцією на зміни в політичному, соціально-економічному і технічному середовищі. Кожна культура являє собою стратегію виживання свого народу. В довгостроковій перспективі ці стратегії, як правило, являються відповіддю на економічні, технічні, політичні зміни, тому не можуть довгий час залишатися незмінними. Саме тому, не дивно, що поряд з величними культурними надбаннями сучасності існують кризові явища.

Однією з ознак кризи сучасної культури є поширення поверховості і споживацької ментальності. У суспільстві все більше акцентується на матеріальному багатстві, споживанні і миттєвому задоволенні. Замість розвитку внутрішнього світу людини, цінності переносяться на зовнішній вигляд, соціальне статус і матеріальні блага. Це може призводити до втрати глибини, сутнісного розуміння себе і світу.

Крім того, глобалізація та технологічний прогрес також мають свої наслідки для сучасної культури. З одного боку, ми стаємо свідками зростання культурного плюралізму, зближення народів та обміну ідеями. З іншого боку, це може викликати загрозу гомогенізації культур та втрати унікальності і різноманітності. Також, технології змінюють наш спосіб спілкування, спричиняючи віддалення, неповноцінну взаємодію та залежність від електронних пристроїв.

Криза сучасної культури може також бути пов'язана з втратою моральних орієнтирів та загостренням соціальних проблем. Зростаюча нерівність, екологічні проблеми, насилля і бездушність - це лише деякі з проблем, з якими ми стикаємося сьогодні. Ці проблеми можуть свідчити про нестабільність сучасної культури та необхідність її переосмислення.

Однак, варто зазначити, що криза сучасної культури також може бути джерелом можливостей. Вона може стимулювати розмірковування, пошук нових шляхів та інновацій. Криза може спонукати до розгляду альтернативних культурних моделей та цінностей, які привнесуть позитивні зміни в суспільство.

Питання про кризу сучасної культури є складним і спірним, і варто розглянути його з різних перспектив. Існують думки, які підтримують ідею кризи, вважаючи, що сучасна культура страждає від багатьох проблем і втратила свої цінності, а існують і ті, хто вважає, що це лише міф або перебільшення.

Один з аргументів, що свідчать про кризу, полягає в загрозі занепаду великих цінностей та ідеалів, які зароджуються в культурі. Наприклад, вважається, що споживацька культура, зосереджена на матеріальних цінностях і миттєвому задоволенні, пригнічує вищі духовні та моральні принципи. Також, заявляється, що глобалізація та технологічний розвиток призводять до гомогенізації культур та втрати унікальності та різноманітності.

З іншого боку, можна стверджувати, що поняття кризи сучасної культури є перебільшенням. Культура завжди зазнає змін і еволюції, а те, що сприймається як криза, може бути всього лише нормальною частиною процесу. Сучасні технології, наприклад, надають нові можливості для комунікації та доступу до знань, що впливає на культурні практики та взаємодію. Крім того, сучасна культура може бути різноманітною і включати різні прояви та способи самовираження, які варто оцінювати окремо.

Про кризу сучасної культури говорять роботи багатьох авторів. У 1970 р. французький філософ Ж. Бодрійяр у книзі «Суспільство споживання» описував сучасне західне суспільство як охоплене кризою: споживання поширюється на всі сфери суспільства та на відносини. У такому суспільстві зникають міжособистісні стосунки, вони замінюються культом нещирої привітності та соціальної турботи. Людина позбавляється ідентичності та перестає розуміти себе у відриві від інших. Вона стає засобом у суспільстві споживання. Жан Бодрійяр аналізував вплив споживацької культури та масових медіа на наше сприйняття світу. Він вважав, що в сучасному суспільстві існує "симулякральна" культура, де реальність замінюється моделями та копіями, що призводить до втрати оригінальності та сутнісного розуміння.

Німецький філософ Фрідріх Ніцше розглядав проблему кризи культури як падіння моральних цінностей і втрату сенсу. Він вважав, що сучасне суспільство страждає від "смерті Бога" і відсутності загальноприйнятих метафізичних основ, що призводить до розпаду цілісності і моральної орієнтації.

Юрген Габермас досліджував комунікативну діяльність в суспільстві. Він аналізував проблему втрати публічності та розпаду комунікації у сучасному суспільстві, що може призвести до кризи демократії та культури.

Німецький економіст і соціолог Альфред Вебер розглядав культуру і цивілізацію як взаємопов'язані, але самостійні процеси, як дві різні сторони історичного розвитку. Культуру він розумів у двох сенсах: у значенні духовної сфери і як самостійна сфера, що включає в себе цивілізацію, суспільний процес і духовну сферу. А. Вебер розглядав кризу ціннісних підстав культури як неминучий процес розвитку культури, що полягає у її перетворенні,

який веде культуру або до розпаду її колишнього історичного тіла, або його транспортування в інші історичні тіла, або до фізичного знищення цієї культури. На його думку, культура динамічна, але в її бутті неминуче настає момент зупинки, коли все починають переосмислювати.

Важливо враховувати, що сприйняття кризи культури є індивідуальним і залежить від конкретних переконань, цінностей та контексту. Існують люди, які вбачають прогрес і розвиток у сучасній культурі, тоді як інші побоюються втрати традицій та цінностей, які були важливими в минулому.

Кризю культури не варто ототожнювати з катастрофою, тому що криза носить діалектичний характер: заперечуючи традиційні культурні канони, нова культура вибирає в себе попередні досягнення культурного розвитку суспільства – норми, ідеали, всі культурні цінності попередніх епох. Ще К. Ясперс писав, що обманюють ті, котрі стверджують, що можна тимчасово відмінити стару культуру, поки готується нова. Немає культури без спадщини минулого і ми не можемо і не повинні нічого заперечувати з нашої західної культури. Якими б не були творіння майбутнього, вони завжди будуть нести в собі одну і ту ж таємницю мужності і свободи, виражену мужністю тисяч художників усіх часів і усіх народів.

У кінцевому рахунку, питання про кризу сучасної культури не має однозначної відповіді. Воно запрошує нас до дискусії, аналізу та пошуку нових шляхів для розвитку культури, збереження цінностей, які нам важливі, і створення нових форм самовираження і спілкування. Криза сучасної культури – це складна проблема, яка вимагає уваги та обговорення. Варто визнати наявність певних викликів і проблем, але також треба розглядати кризу як можливість для переосмислення, розвитку та побудови кращого суспільства.

ФІЛОСОФСЬКІ ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЇ

**Надія Коваль,
Наталія Лютко**

Сучасна виробнича, економічна діяльність людини ґрунтується на використанні величезної кількості енергії та різноманітних речовин, хімічних сполук, інших матеріалів. Це спричиняє значне навантаження на навколишнє середовище, пов'язане зі скороченням життєвого простору для недоторканої, дикої природи, проникненням у біосферу речовин, невластивих для природного круговороту, порушенням енергетичного балансу. Потужність цього навантаження досягла такого рівня, що цілком здатна викликати серйозні екологічні кризи і катастрофи. Як зазначає Сидоренко Л.І, на початку нового тисячоліття людство намагається підвести підсумок своїх досягнень, визначити імена “людей століття” і “тисячоліття”. Якщо б запропонувати дослідження найбільш вживаних слів і термінів ХХ ст., то, безперечно, серед них був би і термін “екологія”. Останніми роками цей термін вживається дуже часто і використовується як представниками природничих, так і соціогуманітарних наук. І, нарешті, політиками, представниками громадських об'єднань, письменниками, публіцистами. Складається суперечливе враження: з одного боку, увага до екології зростає, а, з іншого, здається, що предмет “екологічних розмов” вже є вичерпаним,

оскільки відомо, що сучасний екологічний стан є кризовим, людство прагне вийти з кризи і такий вихід є проблематичним.

Приблизно з 60-х років людство почало активно просуватися по шляху усвідомлення суттєвого зв'язку можливості свого майбуття і стану природного довкілля. За декілька десятиліть відбулись суттєві зміни на рівні масової свідомості: від розуміння загрози екологічної катастрофи обмеженим колом західної науково-теоретичної, ділової і політичної еліти до “всезагальної” інформованості населення про планетарну екологічну кризу – про неї сьогодні, так би мовити, і дитині відомо. І що, мабуть, головне, екологічна проблема усвідомлена не лише на рівні наукового пізнання, а і на державно-політичному як “проблема № 1” виживання людства.

Очевидність зв'язку глобальної екологічної кризи зі зростаючим техногенним тиском людини на природу, по-новому висвітлює проблему місця людини в природному світі. Питання – якими мають бути засади людської діяльності, щоб не впливати деструктивним, руйнівальним чином на довкілля, постало вже не перед природничою наукою, якою була класична екологія, а перед філософією. Ідеї розширення сфери людської моральності до включення в неї природи і потреба формування нового – екологічно-орієнтованого світогляду зараз оцінюються дослідниками як умови руху людства до нової цивілізаційної парадигми.

Серед екологічних проблем глобального масштабу слід назвати: забруднення атмосфери, літосфери, гідросфери, проблема зміни клімату, збідніння тваринного та рослинного світу, вирубка лісів, зниження родючості лісів. Екологічні проблеми виявляються не лише на глобальному, а й на регіональному та місцевому рівнях. Весь комплекс екологічних проблем створює реальну загрозу знищення людства. Це вимагає негайної та докорінної зміни взаємин суспільства та природи.

Філософія екології повільно утверджувалася як сфера філософських інтересів, але зараз їй приділяється значна увага. Ця сфера має великі перспективи для розвитку як екології, так і філософської науки. Відкриття філософії можуть сприяти розвитку екології кількома способами. Наприклад, філософія може допомогти в розробці вдосконалених моделей перевірки екологічних гіпотез і вибору теорії. Філософія також може допомогти екологам зрозуміти роль і обмеження математичних моделей в екології. Екологічні тематичні дослідження можуть пролити світло на старі філософські теми, а також підняти нові проблеми для філософської науки. Наприклад, розуміння теоретичних термінів, таких як «біорізноманіття», є важливим з наукових причин, але такі терміни також мають політичне значення. Таким чином, формулювання відповідних визначень таких термінів не є суто науковою справою, і це може спонукати до переоцінки філософських тлумачень визначення теоретичних термінів. Ми розглядаємо деякі теми, яким зараз приділяється увага у філософії екології, та інші теми, які потребують уваги.

Гарне філософське розуміння екології є важливим з кількох причин. По-перше, екологія — це важливий і захоплюючий розділ біології з відмінними філософськими питаннями. По-друге, екологія знаходиться лише в одному маленькому кроці від термінових політичних, етичних та управлінських рішень про те, як найкраще жити в очевидно крихкому та все більше деградованому середовищі. По-третє, належним чином продумана філософія екології може безпосередньо сприяти нашому розумінню екології та її розвитку. Тому філософію екології можна розглядати як частину нової дисципліни

«біогуманітарні науки», де дисципліни біології та гуманітарних наук разом покращують наше розуміння та знання про біологію.

Дві проблеми, що викликають справжнє практичне занепокоєння серед екологів і біологів охорони природи, стосуються стандартної моделі перевірки гіпотез і впровадження формальних методів прийняття рішень у плануванні збереження. Обидва ці питання пропонують філософії екології можливість взаємодіяти з самою екологією.

Перед сучасною філософією постає дуже важливе завдання - вироблення нової парадигми у відношенні до природи. Оскільки екологічні проблеми, як ми вже говорили, носять нині глобальний, загальнолюдський характер, ці зміни повинні бути взаємозалежні з глибокими перебудовами міжнародно-правового, політичного і культурного плану у взаєминах між народами. З тяжкими наслідками недбалого ставлення до природи люди зустрічаються безпосередньо у своєму повсякденному існуванні, причому перед мешканцями кожного з регіонів планети екологічні проблеми постають в конкретних, своєрідних формах.

Екофілософія вивчає закономірності взаємодії суспільства та природи, досліджує шляхи гармонійних відносин між людиною та природою. Предмет екофілософії включає найбільш загальні та значущі проблеми як екології зокрема і, особливо, екології людини, так і філософії, у характерному для неї світоглядному, раціоналістичному, критичному та інтегральному осмисленні.

На базі сучасної екології закладаються не тільки основи охорони біосфери, методи її покращення та раціонального використання. У поняття екофілософське знання в даний час входить і обов'язкове дослідження процесів, що відбуваються у суспільстві, коли воно здійснює взаємодію з навколишнім географічним, природно-кліматичним, соціальним і культурним місцем існування. Особливим об'єктом такого аналізу стає дослідження впливів антропогенного фактора не тільки на біосферу, але і саме людство. В цей же час виділяється в самостійну галузь знання та екологія людини, предметом аналізу якої є вплив природного та соціокультурного середовища на здоров'я людини, її генофонд, а також вивчення специфіки соціокультурної адаптації людини в сучасному світі. Ще одним напрямом екофілософії є екологія культури. Надзвичайно важливою є необхідність збереження культурного середовища та культурної спадщини, не менш значуща, ніж охорона природи. Екологія культури підкреслює, що соціальна пам'ять людства може бути збережена лише у певному культурному середовищі і це є неодмінною умовою для становлення моральності людей, їхньої духовної та душевної організації, їхнього прагнення до збереження духовних цінностей, культурних традицій.